

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte
Nepilna laika studijas

1.līmeņa profesionālās augstākās izglītības studijas programmas

"Pirmsskolas izglītības skolotājs."

VLADA ERNSTSONE

**Jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu sekmīgas adaptācijas
veicināšana pirmsskolā**

Kvalifikācijas darbs

Darba vadītājs

Docente

doc. Dr.paed.

Antra Randoha

Akadēmiskais amats

Zinātniskais /
akadēmiskais grāds

Vārds, uzvārds

Paraksts

Anotācija

Vladas Ernstsones kvalifikācijas darbs „Jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu sekmīgas adaptācijas veicināšana pirmsskolā” ir pētījums par bērnu sekmīgas adaptācijas veicināšanu pirmsskolā. Pētījuma mērķis ir teorētiski izziņāt un praktiski izpētīt jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu sekmīgas adaptācijas veicināšanas iespējas pirmsskolas izglītības iestādē. Lai sasniegtu pētījuma mērķi, tika izvirzīti šādi uzdevumi:

- analizēt teorētisko literatūru par adaptācijas procesu pirmsskolas iestādē;
- analizēt bērnu adaptācijas procesa īpatnības pirmsskolas iestādē;
- raksturot pirmsskolas un ģimenes iespējas adaptācijas veicināšanai;
- veikt praktisku pētījumu “X” pirmsskolas izglītības iestādē par ģimenes un pirmsskolas sadarbību bērnu adaptācijas veicināšanai;
- izdarīt secinājumus un sniegt ieteikumus.

Šajā darbā autore piedāvā skatījumu uz to, kā pedagoga un vecāku sadarbība var veicināt sekmīgu adaptāciju pirmsskolas izglītības iestādē, kā arī mazināt bērnam stresu un baiļu sajūtu šajā dzīves posmā.

Darbs sastāv no 47 lappusēm, 5 tabulām, 1 attēla, 2 diagrammām un 23 literatūras avotiem

Atslēgvārdi: pirmsskolas izglītības iestāde, adaptācija, ģimene, bērni, sadarbība.

Annotation

Qualification work “Promote successful adaptation of younger children in preschool”, written by Vlada Ernstson is a study about successful adaptation of children in preschool.

The aim of qualification work is theoretically find out and practically explore, how better promote possibilities of younger children adaptation in preschool.

To achieve this aim author had to do the following tasks:

- Analyze literary materials about adaptation process in preschool;
- Analyze specifics of children adaptation process in preschool;
- Describe the possibilities of family and preschool cooperation to help promote successful adaptation;
- Do a practical research about possibilities of family and preschool cooperation to help promote successful adaptation in preschool “X”;
- Develop conclusions and suggestions;

In this Qualification work author offers a view of that, how the cooperation between pedagogue and parents can improve the adaptation in preschool, as well as decrease the stress and fears for children in this stage of life.

Work consists of 47 pages, 5 tables, 1 image, 2 diagrams and 23 bibliographical sources.

Key words: preschool, adaptation, family, children, cooperation.

SATURS

Ievads.....	5
1. Adaptācijas jēdziena raksturojums psiholoģijas un pedagoģijas teorētiskajās atziņās.....	7
1.1. Adaptācijas raksturojums.....	7
1.2. Sekmīgas bērna adaptācijas pedagoģiskie nosacījumi.....	11
1.3. Jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu attīstības likumsakarību raksturojums.....	18
1.4. Sadarbība ar ģimeni adaptācijas procesā pirmsskolā.....	22
2. Jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu sekmīgas adaptācijas veicināšana	28
2.1. Pedagoģijas pētījumu metodoloģija un bērnu raksturojums temata ietvaros	28
2.2. Praktiskais darbs ar bērniem un vecākiem adaptācijas sekmēšanai.....	34
2.3. Pētījuma rezultātu analīze	42
2.4. Metodiskie ieteikumi vecākiem un pedagogiem	45
Literatūras avotu saraksts	46
PIELIKUMI.....	48

IEVADS

Kvalifikācijas darba tēma ir „Jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu sekmīgas adaptācijas veicināšana pirmsskolā”, jo tā ir aktuāla tēma mūsdienu pasaulē. Maza bērna iespējas pielāgoties jauniem apstākļiem ir ļoti ierobežotas, tāpēc pieaugušajiem ir jāpalīdz šajā procesā. Daži vecāki ne vienmēr paši apzinās, kas notiks ar viņu bērnu pirmsskolas iestādē, kā bērns pielāgosies jauniem apstākļiem vai kā veidosies bērna attiecības ar pedagogiem, tāpēc pedagogiem ir jāpalīdz ne tikai bērnam, bet arī viņa vecākiem.

Lielāko dienas daļu bērns atrodas pirmsskolas izglītības iestādē pedagoga uzraudzībā, bez savu vecāku klātbūtnes. Pedagoga atbalsta būtības pamatā ir pedagoga sadarbība ar bērnu, tāpēc pedagogam jāizmanto visas iespējas, lai adekvāti novērtētu bērna iespējas, saprastu viņa uzvedības motīvus, kā arī attīstītu bērna personību. Bērna veiksmīgai adaptācijai pirmsskolas izglītības iestādē ir nepieciešams, lai būtu izveidota pozitīva nostāja pret pirmsskolas izglītības iestādi, kā arī pozitīvā attieksme pret sabiedrību kopumā.

Sākot apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādi, bērni iestājas pirmajā ārpus ģimenes iestādē, ar kuru viņiem veidojas cieša saskarsme uz vairākiem gadiem. Tātad adaptācijas problēma paliek aktuāla, jo pastāvīgi ir nepieciešams meklēt jaunas iespējas veiksmīgākai adaptācijai, ņemot vērā bērna vecuma un individuālās īpatnības.

Pētījuma objekts : pedagoģiskais process pirmsskolā.

Pētījuma priekšmets: jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu sekmīga adaptācija pirmsskolā.

Pētījuma mērķis : teorētiski izziņāt un praktiski izpētīt jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu sekmīgas adaptācijas veicināšanas iespējas pirmsskolas izglītības iestādē.

Lai sasniegtu pētījuma mērķi, tika izvirzīti šādi uzdevumi:

- analizēt teorētisko literatūru par adaptācijas procesu pirmsskolas iestādē;
- analizēt bērnu adaptācijas procesa īpatnības pirmsskolas iestādē;
- raksturot pirmsskolas un ģimenes iespējas adaptācijas veicināšanai;
- veikt praktisku pētījumu “X” pirmsskolas izglītības iestādē par ģimenes un pirmsskolas sadarbību bērnu adaptācijas veicināšanai;
- izdarīt secinājumus un sniegt ieteikumus.

Darbā tika izmantotas šādas pētījuma metodes:

- teorētiskā pētījuma metode (literatūras un avotu analīze);
- empīriskā metode (novērojums, sarunas, praktiskais darbs).

Pētījuma bāze –X pirmsskolas izglītības iestāde. Pētījumā piedalās 18 bērni vecumā no 2 līdz 3 gadiem.

Pētījuma struktūra – ievads, divas daļas, secinājumi un literatūras saraksts.

1. ADAPTĀCIJAS JĒDZIENA RAKSTUROJUMS PSIHOLOĢIJAS UN PEDAGOĢIJAS TEORĒTISKAJĀS ATZIŅĀS

1.1. Adaptācijas raksturojums

Adaptācija (lat.val. adaptatio-pielāgošanās) - pielāgošanās dabas un sociālās vides mainīgajiem apstākļiem. Adaptīvas strukturālas un funkcionālas pārmaiņas notiek gan atsevišķās šūnās, gan orgānos un to sistēmās, gan arī visā organismā kopumā, kā arī psihiskajā darbībā. Organisms adaptējas vides apstākļiem, pateicoties mehānismiem, kas izstrādājušies sugas ilgstošas evolūcijas (filoģenēzes) procesā un individuālās attīstības (ontogēnēzes) laikā (Gailuma,2002).

Adaptācija nav pasīvs process vai pakļaušanās vides apstākļiem, bet gan aktīvas un kompleksas darbības, kas virzītas uz organismam nelabvēlīgu vai neadekvātu vides faktoru pārvarēšanu. Adaptācija palīdz uzturēt organisma iekšējās vides stabilitāti, nodrošina darbaspējas, maksimālu mūža ilgumu un organisma reproduktivitāti mainīgos (no adekvātiem līdz ekstremāliem) vides apstākļos (Gailuma, 2002).

Vispārīgi adaptācija ir ļoti plašs jēdziens, kas apzīmē organisma pielāgošanos jaunai un nezināmai videi, lai spētu tajā izdzīvot. Adaptācijas procesa gaitā tiek pieņemtas jau iepriekš grupā izveidotās uzvedības normas, vērtības, darbības un saskarsmes veidi. Sākumā tiek novērtētas un apgūtas starp citām personām atzītās attiecību īpatnības, prasības utt. (Логина, Саморукова,1988).

Adaptācijas procesam ir ļoti liela nozīme pirmsskolas izglītības iestādē, jo tas veido pozitīvu attieksmi un palielina pirmsskolas izglītības iestādes un vecāku sadarbību, lai nodrošinātu sekmīgāku bērna attīstību. Sākot apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādi, pirmais un svarīgākais uzdevums bērnam ir pielāgoties jaunajai videi. Adaptācijas periods bērniem palīdz uzturēt organisma iekšējās vides stabilitāti, sekmē patstāvību, kā arī bērniem sāk veidoties priekšstats par citu vidi.

Šajā laikā bērns pārdzīvo emocionālo diskomfortu, jo ir nenoteikti priekšstati par pedagoga prasībām, par mācību īpatnībām un nosacījumiem, kā arī par uzvedības normām grupā. Šo stāvokli var nosaukt par iekšēja sasprindzinājuma piesardzības stāvokli, kas apgrūtina

pieņemt, kā intelektuālus, tā arī personiskus lēmumus. No vecāku attieksmes, bailēm, varbūt arī nepatikas, neuzticības, nedrošības un vainas apziņas ir atkarīgs, cik veiksmīgi mazulis spēs iekļauties jaunajā vidē. Bērns izjūt vacāku satraukumu un pārņem to (Печора, Голубева, Пантюхина, 2004).

Sākot savas gaitas pirmsskolas izglītības iestādē, ikvienam bērnam ir jāpierod dzīvot un strādāt pēc noteiktas kārtības un režīma, kas nozīmē, ka jāēd, jāspēlējas, kā arī jāiet gulēt reizē ar citiem bērniem, nevis tad, kad pašam gribas, jo šādi ir pieradis rīkoties mājās. Šīs izmaiņas var izrādīties tiešām grūti pārbaudījumi ne tikai pašam bērnam, bet arī pedagogiem un bērna vecākiem. Ienākot pirmsskolas iestādē, bērnam sākas adaptācijas periods – tas sāk pierast pie jaunajiem apstākļiem (Логина, Саморукова, 1988).

Pirmsskolas izglītības iestādē bērna dzīvē notiek daudz dažādu izmaiņu. Vecāku prombūtne dienas laikā ir pirmais un smagākais pārbaudījums lielākajai daļai bērnu, jo visi ir pieraduši pie drošības sajūtas, ko sniedz vecāku klātbūtne. Jauns un noteikts dienas režīms, kas jāievēro visiem bērniem, ir nākamais pārbaudījums, ar kuru saskaras bērni, jo ne visiem ir noteikts diendusas vai spēlēšanās laiks. Pastāvīgs kontakts ar citiem bērniem liek mainīt savas uzvedības normas, kā arī veido krietni labākas komunikācijas prasmes, kas var palīdzēt uzlabot saskarsmes spējas gan ar bērniem, gan ar pedagogu. Jaunie apstākļi un noteikumi var bērnam radīt lielu stresu, kas var novest līdz neirotiskām reakcijām, kuras var izpausties kā bailes, kaprīzes, atteikšanās iet gulēt, atteikšanās no ēdiena, bieža slimošana vai nevēlēšanās no rīta doties uz pirmsskolas izglītības iestādi. Patiesībā tā ir normāla reakcija uz tik lielām pārmaiņām bērna dzīvē, jo viss mainās ļoti strauji. Jaunie apstākļi var izraisīt bailes, nedrošību un pamestības sajūtu. Pirmsskolas izglītības iestādē nonākušie bērni bieži vien nav gatavi komunicēt, ja viņiem nav bijusi pietiekami liela pieredze saskarsmē ar svešiem pieaugušajiem un vienaudžiem (Печора, Голубева, Пантюхина, 2004).

Parasti grūtības adaptācijā rodas tad, kad bērns sastopas ar nesaprašanu, kad viņu mēģina iesaistīt kādās darbībās, kuras viņam nav pazīstamas, saprotamas, vai kuras vienkārši neatbilst viņa vēlmēm. Ja bērns nav sabiedriska vai arī viņam ir grūti uzticēties citiem, iekšējās nedrošības dēļ, adaptācijas periods ir ilgstošs un smags. Skolotājam ir jāseko līdz adaptācijas procesam un jārealizē individuāla pieeja, it īpaši bērniem, kuriem ir problēmas. Bailes ir adaptācijas pavadonis - jaunajā vidē bērns redz visur nedrošību un draudus, un galvenās bailes ir saistītas ar to, ka bērns paniski baidās, ka viņu aizmirsīs vecāki un neatnāks pakal.

Glūži tāpat kā pieaugušā cilvēka, arī bērna dzīvi ļoti ietekmē viņa spēja adaptēties. Psihologe D. Škuškovnika raksta, ka ir cilvēki, kuri jebkuros apstākļos jūtas atbilstoši situācijai. Tie spēj brīvi un droši justies, kā arī rīkoties atbilstoši tam, kā to pieprasa attiecīgais dzīves mirklis. Kad nepieciešams, šie cilvēki kļūst par situācijas noteicējiem. Citos apstākļos tie it kā atkāpjas un ieņem nogaidošo pozīciju- izrādās, ka tieši tā ir labākā iespējamā rīcība. Turpretī ir cilvēki, kas bieži nespēj iejusties situācijās un jūtas nepiemēroti. Daži cilvēki uzvedas gluži pretēji. Tie uzvedas skaļi un izaicinoši, tādā veidā mēģinot slēpt savas patiesās sajūtas un nespēju adaptēties. Stresa situācijās bērni raud, bļauj, kautrējas, nerunā, sit savus tuviniekus, mētā rotaļlietas vai arī slēpjas mātes brunčos (Škuškovnika, 1998).

Ir vairāki kritēriji, pēc kuriem var spriest, cik ļoti bērns ir adaptējies pirmsskolas izglītības iestādē. Par galvenajiem adaptācijas kritērijiem var uzskatīt:

- uzvedības reakciju;
- psihiskās nervozitātes attīstības līmeni;
- saslimstība un slimību ilgumu;
- galvenos antropometriskos rādītājus fiziskajā attīstībā (augums, svars).

S.Gailuma izdalīja trīs adaptācijas pakāpes, kas ir norādītas sekojošā tabulā (sk.1.1.tabulu):

1.1.tabula. Pirmsskolas vecuma bērnu adaptācijas pakāpes (Gailuma, 2002.)

Simptomi	Viegla adaptācija	Vidēja adaptācija	Smaga adaptācija
Laiks, kurā normalizējas bērna miegs, apetīte, emocionālais stāvoklis, saskarsme ar pieaugušajiem un vienaudžiem, reakcijas uz vides maiņu	10-20 dienas	20-40 dienas	Līdz 60 dienām un vairāk.
Neiropsihiskā attīstība	Atpaliecība vai izmaiņas nav novērotas	Vienu divus mēnešus pazemināta runas aktivitāte	Strauji samazinās augšana un svara pieaugums, attīstība var atpalikt no vienaudžiem par trim līdz sešiem mēnešiem
Saslimšanas biežums un ilgums, sākot apmeklēt bērnudārzu.	Saslimšana nav novērojama vai arī tikai vienu reizi.	Saslimšanas var atkārtoties. Ilgst	Atkārtas, ilgstošas slimības ar sarežģījumiem,

	Ilgst ne vairāk kā desmit dienas	septiņas līdz desmit dienas	neirotiskas reakcijas. Ilgst vairāk nekā desmit dienas
Svars un augšana	Bez izmaiņām	Svara zaudēšana 30-40 dienas	Augšanas tempa un svara samazināšanās līdz pat sešiem mēnešiem.

1.1.tabulas turpinājums. Pirmsskolas vecuma bērnu adaptācijas pakāpes(Gailuma,2002)

Kā redzams 1.1.tabulā, adaptāciju pakāpēm ir raksturīgi vieni un tie paši simptomi, taču katrā stadijā tie izpaužas nedaudz savādāk.

R. Tonkova- Jampoļskaja, pētot veselības stāvokļa izmaiņas adaptācijas procesā, iedala to trijās pakāpēs:

Viegla adaptācija ir novērojama bērniem, kuri nāk no sociāli labvēlīgām ģimenēm, ir attīstīti gan psiholoģiskā gan fizioloģiski. Uzvedība normalizējas divu nedēļu laikā, adekvāti uzvedas kolektīvā, mēneša laikā ne reizi nenaslimt. Ja ir bijuši miega un apetītes traucējumi, apmēram uz divdesmito dienu tie normalizējas. Noskaņojums ir mundrs, izrāda ieinteresētību, kas mijas ar rīta raudāšanu. Attiecības ar tuviniekiem un pieaugušiem nepasliktinās Attiecībās ar vienaudžiem var būt gan vienaldzība, gan ieinteresētība. Interese par apkārtējiem atjaunojas divu nedēļu laikā ar pieaugušo palīdzību. Bērna runa ir piebremzēta, tomēr atsaucas un pilda pieaugušo norādījumus. Pirmā mēneša beigās aktīvā runa atjaunojas. Saslimst ne biežāk kā vienu reizi mēnesī un ne ilgāk kā uz 10 dienām. Slimība noris bez komplikācijām.

Vidēja adaptācija ir novērojama bērniem, kuri nāk no labvēlīgām ģimenēm, un pirmsskolu sāk apmeklēt pēc pusotra gada vecuma, iespējams arī cita vecuma bērniem, kuri nāk no sociāli nelabvēlīgām ģimenēm, vai ģimenēm, kurās ir pieļautas audzināšanas kļūdas. Bērna uzvedība normalizējas mēneša laikā, tomēr ir psihiskā stresa pazīmes. Novirzes no normas kopējā stāvoklī ir izteiktākas un ilgstošākas. Miegss un apetīte atjaunojas 20- 40 dienu laikā. Garastāvoklis mainīgs un nestabils. Uzvedība normalizējas apmēram pēc trīsdesmit dienām. Attiecības ar tuviniekiem ir emocionāli uzbudinātas (raudāšana, kliegšana atvadoties un satiekoties). Attieksme pret citiem bērniem bieži vienaldzīga, bet iespējama arī ieinteresētība. Runa netiek izmantota vai tās izmantošanas aktivitāte pasliktinās. Rotaļās neizmanto iegūtās iemaņas, rotaļas ir situatīvas. Slimo ne biežāk kā divas reizes mēnesī līdz desmit dienām un bez komplikācijām. Svars neizmainās, vai iespējams kad samazinās. Parādās

neirotikiskas reakcijas pazīmes, izvēlīgums saskarsmē ar pieaugušajiem un vienaudžiem, komunicēšanās tikai pie noteiktiem apstākļiem utt. Iespējamās izmaiņas veģetatīvajā sistēmā, bālums, svīšana, riņķi zem acīm, diatēzes. Pusotras līdz divu nedēļu laikā pāriet.

Smaga adaptācija ir raksturīga bērniem, kuri pirmsskolas iestādi sāk apmeklēt 10 -12 mēnešu vecumā un kuriem ir nelabvēlīgi sociālās un bioloģiskās amnēzijas faktori. Tie nereti ietekmē veselības stāvokli, un nereti izraisa attīstības traucējumus, kuri vēl vairāk apgrūtina adaptāciju. Bērni bieži slimo, zūd jau iegūtās prasmes. Iespējams gan organisma psihiskais, gan fiziskais novājinājums. Bērni slikti aizmiegs, miegs ir īslaicīgs, mēdz miegā raudāt, pamostas no raudāšanas. Apetīte pasliktinās stipri un ilglaicīgi, var pilnībā atteikties no ēdiena. Var izraisīties neirotika vemšana, funkcionālas vēdera izejas traucējumi. Noskaņojums pasīvs, bērns ilgi un bieži raud. Attiecībās ar tuviniekiem emocionāli uzbudināts. Saskarsmē ar bērniem iespējama izvairīšanās no kontaktiem, kā arī iespējama agresijas izrādīšana. Var būt palēnināts fiziskās attīstības temps, valodas un psihiskās attīstības aiztures. Rotaļas ir situatīvas, īsas. Uzvedības reakcijām vajadzētu normalizēties divu mēnešu laikā. Vidējā un smagā adaptācijas norise nelabvēlīgi ietekmēs bērna veselības un attīstības norisi.

Analizējot augstāk minētos punktus, var secināt, ka adaptācija ir saprotama kā cilvēka ienākšana jaunā vidē un pielāgošanās tās apstākļiem, kas vienmēr radīs, vai nu pozitīvu rezultātu, kas izpaužas kā adaptēšanās vai negatīvu rezultātu, kas izpaužas kā stress. Adaptācija sevī ietver dažādas bērnu individuālās reakcijas, kuras ir atkarīgas no bērna psihofizioloģiskajām un personības īpatnībām, no pirmsskolas iestādes apstākļiem, kā arī no attiecībām ģimenē. Tieši šī iemesla dēļ adaptācijas laiks katram bērnam ir savādāks. Lai izvairītos no stresa ir nepieciešams atrast pareizu pieeju bērnu adaptācijas problēmai. Pedagogu un vecāku kopējais uzdevums ir palīdzēt bērnam pēc iespējas ātrāk un vieglāk pierast pie dzīves pirmsskolas izglītības iestādē. Ir svarīgi izstrādāt kopējas prasības bērna uzvedībai, kā arī saskaņot ietekmi uz bērnu ģimenē un pirmsskolas izglītības iestādē. Veiksmīgas adaptācijas pamats ir vecāku un pedagogu saskarsme un abpusēja vēlme sadarboties ar kopēju mērķi palīdzēt bērnam.

1.2. Sekmīgas bērna adaptācijas pedagoģiskie nosacījumi

Katrs bērns ir atšķirīgs, katram ir sava atšķirīga pieredze un zināšanas. Adaptācijas laiks katram bērnam norit atšķirīgi, arī tā ilgums ir dažāds. Taču iesaistīšanās pedagoģiskajā procesā sākumā ir emocionāli saspringts laiks ikvienam bērnam, neatkarīgi no tā, vai viņš to izrāda vai nē. Sākumā katrs bērns pārdzīvo emocionālu diskomfortu. Bērnam ir grūti

adaptēties jaunā vidē, neskatoties uz skolotāju pedagoģisko meistarību un vecāku atbalstu (Metodiskie ieteikumi. Pirmsskolas mācību programmu īstenošanai, 2016).

Lai bērns veiksmīgi adaptētos pirmsskolas izglītības iestādē, ir nepieciešams veidot pozitīvu nostāju pret pirmsskolas iestādi, un tas ir atkarīgs no pirmsskolas pedagogu profesionalitātes, pozitīvas vides, uzmanības un siltuma attiecībā pret bērnu. Pozitīva pedagoga un bērna saskarsmi veido savstarpējas saprašanās mehānismi, piemēram, empātija, kad partneri iedziļinās viens otra piedzīvojumos. Pedagoga pozitīvā attieksme un nostāja bērnam rada labvēlīgu iespaidu un vēlēšanos sadarboties. Pirmajā saskarsmes reizē vizuālais izskats, mīmikas, acu skatiens un balss intonācija var būt noteicošais faktors tam, vai bērns vēlas kontaktēties ar pedagogu vai ne.

Mūsdienīgs skolotājs:

- Izturas pret katru bērnu draudzīgi un ar cieņu.
- Rūpējas, lai bērns vienmēr jūtas gaidīts savā grupā.
- Iepazīst bērnu novērojot un sarunājoties.
- Sadarbojas ar bērna vecākiem.
- Atbalsta bērnu, paužot atzinību un prieku (Metodiskie ieteikumi. Pirmsskolas mācību programmu īstenošanai, 2016).

Lai palīdzētu audzēknim pilnībā apzināties jaunus apstākļus, pedagogam jāklūst par savienojumu starp bērnu un jauno mikro sociālo vidi. Skolotājs ir tas, kurš katru jaunu lietu nosauc vārdā, klūstot par bērna pavadoni un veidojot jaunu saskarsmes formu. Pedagogam jājūt, kad mazulim vajadzīga mājas sajūta, kad jānoglāsta galviņa, kad jāpatur rociņa vai kad jāpaņem klēpī. Adaptācijas perioda smaguma pakāpe atkarīga ne tikai no saskarsmes ar pedagogiem, bet arī no attiecībām ar vienaudžiem. Sociālā pieredze nosaka bērna uzvedības jau pirmajās dienās.

Lai adaptācijas process būtu veiksmīgāks, svarīgi jau tā sākumā izzināt katra bērna pašsajūtu un vajadzības. Tikai tad, ja pedagogs spēj nodrošināt katra audzēkņa individuālās vajadzības un vecāku intereses, var veidoties pozitīva saskarsme ar bērnu. Izzinot bērna saskarsmes īpatnības adaptācijas procesa sākumā, īpašu uzmanību jāpievērš šādiem aspektiem:

- Bērna emocionālajam stāvoklim, kas liecina par viņam labsajūtu. Tas mēdz būt dažāds – mierīgs, līdzsvarots, piesardzīgs, priecīgs, vienaldzīgs, skumjš u.c.
- Mazuļa aktivitātēm, kas cieši saistītas ar viņa emocionālo stāvokli. Ienākot grupā bērns var sākt rotaļāties viens vai ar citiem bērniem, sarunāties, darboties ar priekšmetiem, stāvēt un skatīties utt.

- Attieksmei pret bērniem un pieaugušajiem - tā mēdz būt ieinteresēta, neitrāla vai negatīva.
- Valodai, kas palīdz bērnam sadarboties, izteikt savas izjūtas. Daži adaptācijas procesa sākumā nerunā (klusē), citi piedalās pieaugušo un vienaudžu sarunās, patstāvīgi spriež un domā.
- Audzētņu vajadzības pēc saskarsmes, kas izpaužas kopīgās darbībās ar pieaugušajiem, mazāk ar bērniem (Gailuma,2002).

Lai adaptācija noritētu veiksmīgi, ir jāņem vērā bērna nepieciešamība pēc saskarsmes ar citiem. Bērna nepieciešamību pēc saskarsmes var iedalīt trīs grupās:

- 1) pirmajā grupā ietilpst bērni, kuriem vienmēr tuvumā ir nepieciešams kāds pieaugušais vai ģimenes loceklis. Šie bērni tiešām ļoti pārdzīvo atvadīšanos no vecākiem, tāpēc ļoti daudz raud. Adaptācijas periods šiem bērniem var ilgt no aptuveni 20 dienām līdz pāris mēnešiem;
- 2) otrajā grupā ietilpst bērni, kuriem ir pieredze saskarsmē ar svešiem cilvēkiem vai citiem bērniem. Adaptācijas periods šiem bērniem ilgst aptuveni 7-20 dienas;
- 3) trešajā grupā ietilpst bērni, kuri nepārtraukti var būt aktīvā saskarsmē ar pieaugušiem vai citiem bērniem. Adaptācijas periods šiem bērniem parasti ilgst aptuveni 3-10 dienas (Лямина, 1981).

Pirmsskolas izglītības iestādes pedagogam, ņemot vērā reālās iespējas un resursus, ir jāpalīdz bērnam pārvarēt visas grūtības un šķēršļus, ar kuriem tas saskaras, sākot apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādi.

Pedagoga palīdzība bērnam ir nepieciešama ne tikai grūtību pārvarēšanai un garstāvokļa uzlabošanai, bet arī speciālu vingrinājumu veikšanai, lai izprastu rotaļu konfliktus un reālās dzīves situācijas (Кирюхина, 2005).

Lai atvieglotu bērna adaptācijas periodu, pedagogi izmanto dažādas taktikas:

- 1) aizstāvēšana – bērns nedrīkst kļūt par apcelšanas upuri vai atstumtu personu kolektīvā;
- 2) palīdzība –mērķis ir veicināt bērnu aktivitāti, lai tas pats uzsāktu dažādas darbības gan vienatnē, gan ar citiem bērniem;
- 3) atbalsts – katram bērnam vienmēr ir izvēle, tikai dažkārt vajag pārbaudīt sevi. Bērns pats var izvēlēties veidu kā pārvarēt grūtības, tāpēc pedagogs atbalsta bērna patstāvīgo izvēli;

- 4) sadarbība – vienošanās panākšana, lai abas puses gūtu kādu labumu sev (Кирюхина, 2005).

Autore uzskata, ka katrā situācijā pedagogam jāizvēlas visvairāk piemērotā rīcības taktika, lai pēc iespējas ātrāk radītu pozitīvu rezultātu. Pareizās taktikas izvēle ir ļoti atkarīga ne tikai no pedagoga profesionalitātes, bet arī no iekšējās intuīcijas, jo ir nepieciešams atrast pieeju katram bērnam individuāli, ņemot vērā visas iepriekš apskatītās nianšes.

Pedagogam ir jāveido emocionāli labvēlīgus un komfortablus apstākļus, jo tas ir pamats ne tikai veiksmīgai bērnu adaptācijai, bet tas ir arī pamats veiksmīgai pedagoģiskā procesa norisei kopumā. Pedagoga darbu var iedalīt divos virzienos - darbs tieši ar bērniem, strādājot ar tiem ikdienā, un darbs ar bērnu vecākiem, sniedzot konsultācijas par bērna sagatavošanu pirmsskolas izglītības iestādei.

A. Flaumane norāda, kādai, pēc viņas domām, ir jābūt labai audzinātājai:

- Pirmkārt, audzinātājai ir jābūt vēlmei izprast bērnu, nevis nosodīt vai pat kaut kādā veidā to sodīt. Ir jāizprot, kāpēc bērns tā rīkojas konkrētajā situācijā. Bērns savā būtībā ir labs, un viss, ko mēs nevēlamies viņa uzvedībā, nāk no pašiem pieaugušajiem.
- Otrkārt, audzinātājai būtu nepieciešams sevī attīstīt patiesu līdzjūtību, jo tas ir pats augstākais, ko viņa var darīt bērna labā (Flaumane, 2002).

Adaptācijas procesā skolotājiem ieteicams veltīt ilgāku laiku atkārtošanai, radošai darbībai un dažādām kustību aktivitātēm. Adaptācijas gaitā skolotājs tuvāk iepazīst bērna attīstību, rakstura īpašības, komunikācijas prasmes un uzvedības raksturīgākās iezīmes. Bērna iepazīšana ir obligāts priekšnosacījums, lai plānotu viņa izglītošanas procesu (Metodiskie ieteikumi. Pirmsskolas mācību programmu īstenošanai, 2016).

Krievu pedagogs N.Vatutins izveidoja nozīmīgākos bērna uzvedības kritērijus. Izpētot šos kritērijus, var izveidot secinājumus par bērna adaptācijas gaitu. Sekojošajā tabulā ir norādīti N.Vatutina piedāvātie adaptācijas vērtēšanas kritēriji (sk. 1.2.tabulu):

1.2.tabula. Bērna uzvedības kritēriji adaptācijas laikā

adap. pakāpe	Emocionālais stāvoklis	Aktivitāte	Attiecības ar pieaugušiem	Attiecības ar vienaudžiem	Runa	Saskarsmes nepieciešamība
--------------	------------------------	------------	---------------------------	---------------------------	------	---------------------------

I	raudāšana	neaktīvs, izpaliek no aktivitātēm	noliedzošas- neatbalsta pedagoga pieāvājumus	noliedzošas	nav vai ir saistība ar atmiņām par tuvākiem	ar ģimeni
II	nenosvērts gatavs raudāt, ja nav pieaugušā	novērotājs, atdarina pieaugušā rīcību	pozitīvas pēc pedagoga iniciatīvas	nav vai ir pozitīvas darbības	atbild uz jautājumiem	ar pieaugušiem
III	mierīgs, līdzsvarots	aktīvs, iesaistās aktivitātēs pats vai ar pedagoga aicinājumu	pozitīvas pēc bērnu iniciatīvas	pozitīvas	iniciatīva pats jautā	patstāvīgi aktīvs, ar pieaugušiem, taču nepastāvīgi

1.2.tabulas turpinājums. Bērna uzvedības kritēriji adaptācijas laikā

Analizējot 1.2.tabulā norādītos kritērijus, jāatzīmē, ka minētos kritērijus ir lietderīgi papildināt vēl ar diviem kritērijiem, kas spilgti raksturo bērna adaptācijas gaitu: miegs un ēstgriba. Kad bērns sāk apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādi, jaunā vide un nepazīstamie cilvēki nerada bērnam vēlmi ēst un gulēt. Šīs nepieciešamās un svarīgās darbības bērns dara viegli un bezrūpīgi tikai tad, kad ir adaptējies jaunajā vidē, jo tikai tad bērnam rodas apetīte un vēlme pagulēt diendusu.

Adaptācija var būt ļoti viegla un praktiski nemanāma, bet tā var būt arī ļoti smaga un sarežģīta. Katra bērna adaptācija ir atkarīga no vairākiem faktoriem, sākot no mātes grūtniecības laika un beidzot ar bērna attīstības īpatnībām un audzināšanas stilu ģimenē. Lai arī, cik viegla būtu bērna adaptācija, bērna organismā vienmēr būs kādas negatīvas pārmaiņas. Tas ir saistīts ar to, ka bērna organisms visā adaptācijas laikā atrodas neiropsihiskā saspringumā jeb mazākā vai lielākā stresa stāvoklī (Жердева, 2007).

Ar adaptācijas procesu saistītās grūtības lielākoties katram bērnam ir individuālas un atšķirīgas. Adaptācijas procesa norisi ietekmē šādi faktori:

- 1) bērna individuālais nervu tips;
- 2) bērna temperaments;
- 3) bērna un vecāku savstarpējais pieķeršanās modelis;
- 4) bērna vajadzību izpratne un to ievērošana;

- 5) vecāku attieksme;
- 6) bērna iepriekšējā sagatavošana;
- 7) emocionālā stresa situācijas;
- 8) pedagoga zināšanas un iejūtība;
- 9) higiēniskie, pedagoģiskie un psiholoģiskie apstākļi;
- 10) dzimums;
- 11) veselības stāvoklis un attīstības līmenis;
- 12) vecums (visgrūtāk šķirties no vecākiem ir bērniem līdz trīs gadu vecumam);
- 13) bioloģiskie faktori - mātes veselības stāvoklis grūtniecības laikā, dzemdību sarežģījumi, bērna veselības stāvoklis līdz trīs mēnešu vecumam un turpmāk līdz nonākšanai pirmsskolas izglītības iestādē;
- 14) sociālie faktori - jaundzimušā labklājības nodrošināšana, kas atkarīga no sociālekonomiskajiem apstākļiem ģimenē;
- 15) bērna sociālā pieredze;
- 16) bērna attīstības krīze (Dzintere 2002).

Ņemot vērā augstāk minētos faktoros iestādē, autore uzskata, ka būtiskākie faktori, kuri visvairāk ietekmē adaptācijas procesu pirmsskolas izglītības iestādē ir bērna vecums, kurā bērns sāk apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādi, bērna veselības stāvoklis un attīstības līmenis, bērna individuālās īpatnības, bioloģiskie un sociālie faktori, kā arī bērna saskarsmes pieredze.

Lielāko dienas daļu bērns pavada izglītības iestādē, šajā laikā mācoties izzināt, draudzēties ar citiem un mācīties. Ļoti liela nozīme šajā procesā ir skolotāja pacietībai, kā arī empātībai un sirsnībai, radot bērnam drošības sajūtu. Svarīgākie nosacījumi veiksmīgai adaptācijai ir bērna vēlme uzzināt ko jaunu, tikties ar saviem vienaudžiem un sadarboties ar pieaugušajiem. Skolotājiem jārēķinās ar diferencēto un individuālo pieeju, jo nekad nebūs tā, ka grupas bērni būs apguvuši visu vienādā līmenī. Viena un tā pati rotaļnodarbības situācija dažiem bērniem var būt kā mācību situācija (visvēlamākajā variantā), bet citiem tā var būt kā spēles vai saskarsmes situācija. Ja skolotājs šīs atšķirības neņem vērā, cieš pedagoģiskā procesa kvalitāte un bērna personības attīstība. Ir pazīmju kopums, kas liecina par bērna gatavību mācīties. Pēc gatavības mācīties piecgadīgus un sešgadīgus bērnus iespējams nosacīti iedalīt

vairākos tipos: pirms mācību, mācību un rotaļu (Metodiskie ieteikumi. Pirmsskolas mācību programmu īstenošanai, 2016).

Vispārīgi pirmsskolas pedagoģijas mērķi ir:

- Papildināt un atbalstīt bērna audzināšanu ģimenē ar institucionālu un daudzveidīgu izglītības piedāvājumu, lai visiem bērniem radītu labas attīstības iespējas, sniedzot mērķtiecīgu pedagoģisku palīdzību;
- Veicināt bērnu sociālo, emocionālo un kognitīvo attīstību, ņemot vērā viņu individuālās ievirzes un spējas;
- Izlīdzināt vides iespaidā radušos deficītus un veicināt sociālo integrāciju;
- Atbalstīt un konsultēt vecākus audzināšanas un izglītības jautājumos (Plaude, 2003).

Lai bērns sekmīgi adaptētos, nozīmīgākie faktori:

- bērna vecuma un individuālo īpatnību ievērošana;
- bērna dzīves apstākļi ģimenē;
- sociālo vajadzību attīstības līmenis;
- vadošās darbības attīstības līmenis (Vecgrāve, 1996).

Bērna attīstībai piemērota ir vide, kas nodrošina viņa labsajūtu un piederības sajūtu. To atbilstoši savai kompetencei nodrošina katrs skolotājs, radot pedagoģiskajā procesā draudzīgu, bērnu atbalstošu un attīstošu gaisotni. Bērna mācībām piemērotai videi noteikti jābūt fiziski drošai un pārraugāmai. To var panākt ar atbilstošu telpas iekārtojumu. Telpai jābūt funkcionālai un nodrošinātai ar ikdienā izmantojamām rotaļlietām un materiāliem, kurā pietiek vietas kustību aktivitātēm un bērnu radošai darbībai.

Mācību vidi iekārto atbilstoši bērnu vecumam, apgūstamajam mācību saturam un izglītības iestādes resursiem, tomēr ieteicams ņemt vērā dažus ieteikumus. Var būt tā, ka grupa noteikumos ir pieņēmusi, ka skolotājs maina bērnu darba vietas, piemēram, vienu reizi mēnesī, ņemot vērā bērnu raksturus, uzmanības koncentrēšanās spējas vai prasmi sadarboties, tādējādi veicinot bērnu socializāciju un interesi vienam par otru, kā arī visu bērnu sadarbību (Metodiskie ieteikumi. Pirmsskolas mācību programmu īstenošanai, 2016).

Bērna adaptācijas neatņemama sastāvdaļa ir spēles un rotaļas. Neapšaubāma ir rotaļas neatsveramā nozīme bērnu vispusīgajā attīstībā. Rotaļa spēj attīstīt tāpēc, ka pašas rotaļas pamatā ir emocijas, kas veicina kustību aktivitāti, uzmanības, iztēles un domāšanas attīstību. Didaktiskās rotaļas galvenā īpatnība ir tā, ka attīstības uzdevumi bērnam tiek izvirzīti nevis

tieši, bet maskētā veidā. Bērna nolūks nav mācīties rotaļā, bet rotaļas gaitā viņš kaut ko apgūst. Mācīšanās rotaļā notiek it kā nejauši. Tas arī nosaka didaktiskās rotaļas dziļo jēgu. Galvenais rotaļā ir pats process – prieks un emocionāls pārdzīvojums. Sižetiskās un lomu rotaļas veicina izdomu, ļauj iejusties dažādos tēlos, aktualizē dzīves realitāti un sagatavo bērnus darbībai spēlēs ar noteikumiem (Dzintere, 1984).

Rotaļā bērns izzina sevi un apkārtējo pasauli, kā arī mācās novērtēt savas vājās un stiprās puses. Šķēršļi, ko bērns sev rada rotaļas procesā, sniedz prieku un savu spēku apzināšanos. Tieši rotaļu laikā bērni ir visjūtīgākie, jo ir atvērtāki un dāsni atklāj savas emocijas. Skolotājam ir svarīgi izrādīt cieņu un nepārtraukt rotaļu, ja nav īpašas nepieciešamības. Rotaļa ir savas apziņas centrs un iekšējās pasaules sakārtošanas vieta (Metodiskie ieteikumi. Pirmsskolas mācību programmu īstenošanai, 2016).

Pirmkārt, rotaļa palīdz izsaukt prieku un daudzkārt izraisīt to, otrkārt, izlādēt spriedzi un treškārt apzināties sava ķermeņa robežas, kopsummā izjust savu ķermeni. Galu galā tās palīdz vairāk uzticēties pasaulei un maina negatīvo pasaules uztveri (Romenkova, 1997).

1.3. Jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu attīstības likumsakarību raksturojums

Pirmsskolas pedagoģiskais process ir tieši virzīts uz katra bērna individuālo iezīmju respektēšanu un individuālās pieejas īstenošanu. Bērna vecumam atbilstoši organizēts pedagoģiskais process, kā piemēram, rotaļa kā bērna pamatdarbības veids, socializācija vai mācību darbība, sekmē bērna vispusīgu attīstību. Ļoti svarīgi ir tieši pirmsskolas izglītības iestādē nopietni domāt par to, kādas bērna attīstības likumsakarības ir būtiski ievērot, kā nodrošināt viņa psihisko, sociālo un fizisko attīstību, un kam visvairāk pievērst uzmanību. Pirmsskolas vecuma bērnam galvenais darbības veids ir rotaļa, tādēļ pedagoģiskais process ir jāorganizē tā, lai bērni mācītos rotaļājoties. Rotaļas, spēles, dzejoļi, dziesmas un mīklas bērnu iepriecina un aktivizē. Mācīšana ar rotaļu palīdzību dod ļoti labus mācīšanās rezultātus.

Svarīgi ir mudināt bērnu darboties prieka pēc, nevis piespiedu kārtā, kā arī nedrīkst akcentēt jēdzienus „pareizi” vai „nepareizi”, jo ir nepieciešams atbalstīt un novērtēt bērnu centienus, uzdrīkstēšanos un riskēšanu. Pirmsskolas vecuma bērns uzsāk ļoti daudzas lietas, taču tikai daļu no tām pabeidz. Bērns lepojas ar to, cik daudz padarīts, bet nepievērš uzmanību kvalitātei. Svarīgi ir bērnus iedrošināt, lai stimulētu viņu vēlēšanos pārvarēt grūtības.

Lielākoties bērni ir ļoti jūtīgi, un nopietna kritika var viņus dziļi ievainot, tāpēc viņi var noslēgties sevī un vairs nevēlēsies neko darīt. Ik pa brīdim būtu nepieciešams izteikt kādu uzslavu vai akcentēt centienus kaut ko paveikt. Šādos gadījumos bērnu vajag nosaukt vārdā, jo tas attīsta bērna pašapziņu un liek par sevi domāt labāk, kā piemēram, „esmu labs bērns, un citi ar mani lepojas!”.

Svarīga nozīme ir emocionālajai saiknei starp bērnu un pieaugušo, tas veicina bērnos spēju uzticēties citiem, būt izpalīdzīgiem pret vienaudžiem, jo par cilvēka darbībām un mijiedarbībām tiek uzskatītas emocijas. Bērnu nepieciešams pieradināt pie prieka, pie laba un nesvārstīga garastāvokļa. Bērns, kurš izaudzis mīlestības un prieka atmosfērā, iegūst savā raksturā tik daudz labu noskaņu, ka to pietiek visai turpmākai dzīvei (Svenne, 1998).

Pedagoģiskajā procesā jāievēro šādas galvenās likumsakarības:

- darbības veidu savstarpējā saistība,
- pieaugušo un bērnu pozitīvo savstarpējo attiecību veidošana,
- vienlaicīga iedarbošanās uz bērna jūtām, izpratni un praktiskām iemaņām.

Viena no raksturīgākajām likumsakarībām pedagoģiskā procesa organizācijā ir lomu rotaļa, kas ir gan audzināšanas, gan mācīšanas, gan dzīves organizācijas, gan arī izzināšanas līdzeklis. Lai sekmīgi organizētu pedagoģisko procesu, skolotājam ir labi jāpārzina normatīvie dokumenti, piemēram, pirmsskolas izglītības iestādes vadlīnijas, savā grupā īstenotā pirmsskolas mācību programma, kā arī brīvi jāorientējas mācību materiālā, ko iespējams izmantot, īstenojot attiecīgo mācību satura programmu (Metodiskie ieteikumi. Pirmsskolas mācību programmu īstenošanai, 2016).

Mācību satura programmās noteikto rezultātu apguvei ir jābalstās reālajā dzīvē. Tā ir jāsaista ar tuvāko apkārtni, izzinot tuvākos dabas un kultūrvēsturiskos objektus, parādības un norises. Pedagoģiskais process pirmsskolas izglītības iestādē tiek organizēts, pamatojoties uz izstrādāto un apstiprināto rotaļnodarbību sarakstu. Mācību satura programmu var apgūt atsevišķās, bērnu vecumam atbilstošās, rotaļnodarbībās ar vienmērīgu bērnu mācību slodzi visas dienas garumā.

Ieteicams izvēlēties metodes, kuras:

- rada vidi, kurā bērni jūtas labi;
- veicina bērnu mācīšanās prieku un rada iespējas bērnu izaugsmei;

- palīdz bērniem mācīties, izmantojot visas maņas;
- sniedz iespēju bērniem darboties;
- sekmē bērnu un skolotāja sadarbību, kas ļauj skolotājam kļūt par pedagoģiskā procesa līdzvērtīgu dalībnieku, konsultantu un novērotāju;
- veicina bērnu patstāvīgu mācīšanos un rada iespējas individualizācijai.

Lai sekmētu bērna attīstību kopumā, mācību satura programmu var apgūt vienā rotaļnodarbībā, kurā tematiski un saturiski iekļauts divu vai vairāku mācību priekšmetu saturs. Integrētās rotaļnodarbības laiku nosaka atbilstoši pirmsskolas izglītības iestādes nolikumam. Rotaļnodarbības ilgums ir atkarīgs no bērnu interesēm, attīstības līmeņa, vecuma un individuālām vajadzībām.

Kad pedagogs plāno rotaļnodarbības, atbilstoši mācību programmai, ir jāparedz mērķi un uzdevumi, kuri var būt formulēti kā sasniedzamie rezultāti. Jāizvēlas efektīvākās mācību metodes un metodiskie paņēmieni, kā arī jāatlasa mācību līdzekļi un materiāli. Katra rotaļnodarbība jāplāno tā, lai bērns caur emocionālu piedzīvojumu un praktisku darbošanos apgūtu jaunas zināšanas un prasmes. Katrā rotaļnodarbībā jāpiedāvā aktivitātes, kas sekmē bērna domāšanu un attīsta valodu. Domāšanas attīstībai ieteicami uzdevumi, kuros bērnam ir iespēja pašam plānot darba secību, ir iespēja izvēlēties materiālus, tehnoloģiju un pielietojuma iespējas. Emocionālai attīstībai nozīmīgi ir tādi uzdevumi, kas sevī ietver pārsteiguma momentu vai kādu noslēpumu.

Bērnam milzīgu prieku sagādā gatavošanās svētkiem, kā arī uzdevumi ar nelielu grūtības pakāpi, kuru pārvarot bērns izjūt lielu gandarījumu. Svarīga loma zināšanu apgūvē ir gan gala rezultātam, gan procesam, kurā bērns mācās sagādāt prieku citiem, piemēram, izgatavojot ielūgumus, apsveikumus, galda kartītes vai telpu rotājumos. Līdz ar to bērns apzinās savu līdzdalību un iespējas dzīves vides pilnveidošanā, kā arī apgūst prasmi sadarboties un strādāt grupā (Metodiskie ieteikumi. Pirmsskolas mācību programmu īstenošanai. 2016).

Kārtības apgūšanai liela uzmanība ir pievēršama ne tikai darba izpildes laikā, kurā bērns darbojas ar dažādiem materiāliem vai instrumentiem, bet arī pēc darba, sakopjot savu darba vietu un noliekot vietā visus izmantotos materiālus un darba rīkus, lai pēc sevis atstātu sakārtotu un kārtīgu vidi. Praktiskā darbā iegūtā interese par paveikto saglabājas ilgāku laiku. Veicot atkārtotu darbību, tiek vingrināta pirkstu muskulatūra, attīstās intelekts, tiek sekmēta sevis apzināšanās un vienlaikus pilnveidojas prasmes.

Pedagoģiskais process jāorganizē tā, lai ikviens bērns tajā:

- būtu ieinteresēts;
- aktīvi darbotos;
- gūtu zināšanas un izpratni;
- apgūtu dažādas prasmes;
- veidotu savu attieksmes un vērtību sistēmu;
- attīstītu domāšanas un radošās spējas;
- veicinātu sadarbības prasmes;
- attīstītu paškontroli;
- pārliecinātos par gūto zināšanu pielietojumu praksē.

Pedagoģiskais process ir bērna ikdienas dzīve, kuru organizē un vada pieaugušais. Tam jānodrošina bērna mācīšana un mācīšanās, kā arī audzināšana un attīstība. Liela vērtība pedagoģiskajā procesā jāpievērš bērna prāta attīstībai, saistot to ar paša bērna aktīvo darbību. Bērnām jāmacās pašām vērot apkārtējo pasauli, secināt, pārvarēt šķēršļus un īstenot savas vēlmes. Pieaugušajiem ir jāpalīdz bērnam sekmēt savu spēju attīstību. Taču šī palīdzība nedrīkst noslāpēt bērna patstāvību.

Noteicošā loma bērna attīstībā ir skolotāja darbībai, viņa attiecībām ar bērnu un viņa vecākiem. Šai darbībai vienlaikus jābūt audzinošai un izzinošai, kas attīsta bērna domāšanu. Ļoti nozīmīgs ir pedagoga paraugs, viņa cilvēcīgās īpašības un pozitīvā attieksme pret bērnu un viņa vecākiem. Liela uzmanība jāpievērš audzināšanas, mācīšanas un mācīšanās savstarpējai mijiedarbībai. Ja pedagoģiskajā procesā tiek ņemtas vērā bērna intereses, vajadzības un spējas, tad mācīšanās norit sekmīgi. Pirmsskolas izglītības iestādē bērniem ir jādzīvo bērna dzīve, tajā pašā laikā veicinot viņu personības attīstību.

Mūsdienīgs skolotājs:

- Plānojot rotaļnodarbības, balstās uz bērnu iepriekšējo pieredzi un ņem vērā bērnu vajadzības.
- Pārdomā katras plānotās aktivitātes nozīmi rotaļnodarbības mērķa un uzdevumu sasniegšanā.

- Paskaidro bērniem rotaļnodarbības mērķi.
- Rotaļnodarbībās paredz problēmsituācijas un pozitīvo pārdzīvojumu.
- Maina plānoto rotaļnodarbības gaitu, ja bērni nav gatavi veikt uzdoto.
- Regulāri izvērtē rotaļnodarbību gaitu.
- Nodrošina meitenēm un zēniem vienlīdzīgas iespējas izvēlēties darbības veidus, materiālus un rotaļlietas (Metodiskie ieteikumi. Pirmsskolas mācību programmu īstenošanai. 2016).

1.4. Sadarbība ar ģimeni adaptācijas procesā pirmsskolā

Pirmsskolas izglītības iestādes un bērna ģimenes attiecības ir priekšnoteikums veiksmīgākai bērna audzināšanai un adaptācijas procesam. Šī mijiedarbība ir sociālisma faktors, kas sevī apvieno bērna dzīves organizēšanas, izglītības, kultūras un sociālās jomas funkcijas. Pirmsskolas izglītības iestādes un bērnu ģimenes sadarbībai ir kopīgi mērķi, uzdevumi un atbildība. Ir jāveic dažādas darbības kopīgu mērķu sasniegšanai, lai tiktu attīstīta bērna personība, kā arī veicināta veiksmīgāka bērna adaptācija. Ģimene un pirmsskolas izglītības iestāde, kurai ir savas īpašās funkcijas, nevar aizstāt viena otru, tāpēc ir nepieciešams veidot labu sadarbību. Katrai no pusēm ir savas īpašās funkcijas, kuru mijiedarbība ir nepieciešama bērna attīstībai. Sadarbības rezultāts starp pirmsskolas izglītības iestādes personālu un ģimeni nodrošina bērnam labus sociālās vides apstākļus, palīdz bērnam izkopt individuālās spējas un prasmes, kā arī palīdz veidoties par sevi apziņošu personību (Пьянзина, 2017).

Pedagogiem un vecākiem ir nepieciešams pārzināt visatbilstošākās sadarbības formas katrā situācijā, lai sadarbība vienmēr noritētu veiksmīgi. Ģimene ir bērna audzināšanas pamats, kas ir atkarīgs no tā, kā bērns aug un veido apkārtējo vidi. Ģimene ir pirmā sociālā vide, kurā aug un attīstās bērns, tāpēc tieši šeit bērns iegūst pirmās realitātes iemaņas, un tas ir pieradis vienmēr būt pilnībā informēts par notiekošo un apstākļiem ap sevi. Bērnu audzināšanas rezultāti ir atkarīgi no dažādiem faktoriem ģimenes iespējām. Vecākiem ir ieteicams rīkoties pēc iespējas racionālāk, lai bērnam atvieglotu adaptācijas periodu. Bērns jūt, ja vecāki ir nedroši, nespējot mazo atstāt grupiņā. Ja mamma no grupiņas iet projām ar asarām acīs, nedroši jūtas arī bērns. Bērns jūt un uzskata – ja jau mamma par kaut ko baidās, viņu te atstādama, tātad jābaidās ir arī viņam (Rukmane, 2017).

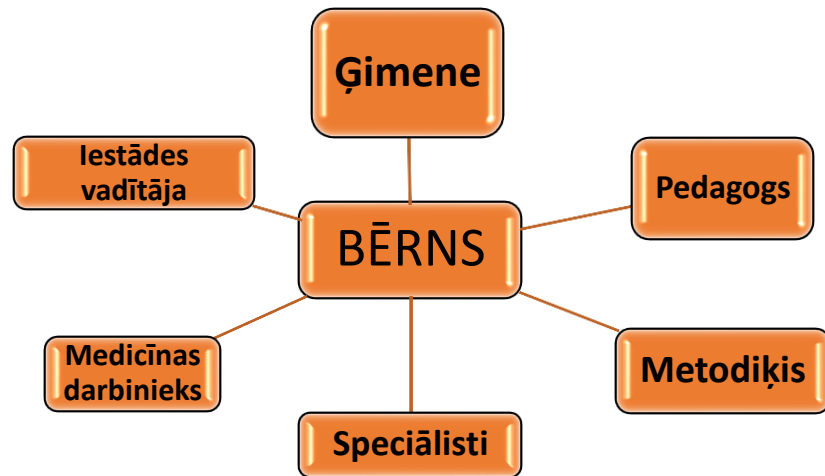
No psiholoģiskā aspekta spriežot, bērna adaptācijas periods pirmsskolas izglītības iestādē ir sava veida pārbaude gan bērnam, gan viņa vecākiem. Atdalīšana no vecākiem un ierasto dzīves apstākļu maiņa, bērnam var radīt pamatīgu stresu, kas var ietekmēt turpmāko adaptācijas periodu. Tajā pašā laikā arī vecākiem ir jāpielāgojas jaunajai videi un apstākļiem, lai apgūtu jaunas sociālās iemaņas, kas ir saistītas ar bērna pāreju uz pirmsskolas izglītības iestādi.

Vecāku interese un aktīva iesaistīšanās pirmsskolas izglītības iestādes dzīvē, veicina ģimenes pedagoģisko izaugsmi, kas savukārt veicina bērnu veiksmīgu adaptāciju pirmsskolas izglītības iestādē. Pozitīva attieksme pret darbu un vienam pret otru palielina pirmsskolas izglītības iestādes un vecāku sadarbību bērna sekmīgas adaptācijas veicināšanā. Vecākiem vajadzētu rīkoties pēc iespējas racionālāk, tādā veidā atvieglojot bērnam adaptācijas periodu. Patiesībā bērni ļoti daudz ko saprot un jūt jau no pašas mazotnes, tāpēc viņiem ir vēl grūtāk, ja tie redz, ka vecāki pārdzīvo bērna gaitas sākšanu pirmsskolas izglītības iestādē vai no rītiem nespēj ātri un nesāpīgi atvadīties. Bērns jūtas krietni nedrošāk, ja redz, ka atvadīšanos emocionāli pārdzīvo arī vecāki, jo tas ievieš vēl lielāku baiļu sajūtu bērnam (Adaptācija pirmsskolas izglītības iestādē, 2017).

No vecāku un pedagogu kopējā darba ir atkarīga bērna tālākā attīstība un adaptācija. Pedagoģiskā darbība ir mērķtiecīga, motivēta pedagoga darbība, kas vērsta uz bērna vispusīgu attīstību un sagatavošanu dzīvē mūsdienu sabiedrībā. Pirmsskolas pedagoga darbības mērķis ir veidot grupā emocionālus apstākļus, lai bērnam būtu ērti, lai bērns justos droši un lai ar interesi un labu noskaņu apmeklētu pirmsskolas iestādi. Pirmsskolas pedagoga galvenie pienākumi ir plānot, organizēt un novērtēt bērnu darbību atbilstoši pirmsskolas izglītības programmas mērķiem un uzdevumiem, dažādot mācību metodes un formas atbilstoši bērnu spējām, veidot pozitīvu sadarbības vidi, kā arī veicināt bērnu adaptāciju grupā.

Viens no svarīgākajiem nosacījumiem, kas atvieglo bērna adaptāciju, ir vienotas pieejas izstrāde, lai audzināšana un izglītošana tiktu veikta līdzīgā manierē, lai bērns nejustu diskomfortu mājās vai pirmsskolas izglītības iestādē. Šis nosacījums sevī ietver arī darbu saskaņošanu, lai bērns netiktu pārslogots. Šo iemeslu dēļ, bērna adaptācija pirmsskolas izglītības iestādē ir cieši saistīta ar ģimenes un pirmsskolas izglītības iestādes sadarbības problēmām.

Attēlā zemāk ir redzams pirmsskolas izglītības iestādes speciālistu un ģimenes sadarbības modelis (sk.1.1.attēlu):

1.1.attēls. Pirmsskolas izglītības iestādes speciālistu un ģimenes sadarbības modelis

Augstāk minētais sadarbības modelis vērsts uz bērna adaptācijas veicināšanu, jo visi šī modeļa dalībnieki ir saistīti ar pašu bērnu, tāpēc katram ir svarīga loma.

Veicot augstāk minētā modeļa analīzi, var secināt, ka katrs dalībnieks tajā pilda savus pienākumus, bet tie visi ir vērsti uz bērna adaptācijas atvieglošanu un veicināšanu. Ģimene nodrošina bērna gatavību pirmsskolas izglītības iestādei, kā arī ievēro veiksmīgas adaptācijas noteikumus un speciālistu rekomendācijas. Pedagoģis veido aptaujas, novēro gan pašu bērnus, gan viņu vecākus, lai labāk izprastu situāciju un audzināšanas iezīmes, aizpilda bērnu adaptācijas lapas, veido dažādas nodarbības ar bērniem un pārrunas ar vecākiem, kā arī sagatavo visas nepieciešamās informācijas lapas. Metodiķis nodrošina visus nepieciešamos apstākļus grupās, kontrolē pedagoģisko personālu, koordinē pārējo speciālistu darbības, kā arī vada dažādus seminārus gan adaptācijas, gan citos jautājumos. Speciālisti, kā piemēram, logopēdi un muzikālie pedagogi izpēta bērnu medicīniskās kartes un konsultē bērnu vecākus par viņu novērojumiem. Medicīnas darbinieks pēta bērnu medicīniskās kartes, veido aptaujas un anketas, novēro bērnus, analizē bērnu veselības stāvokli, kā arī sniedz rekomendācijas un padomus vecākiem. Iestādes vadītāja sastāda visu grupu sarakstus, nodrošina labvēlīgus un patīkamus apstākļus pirmsskolas izglītības iestādē, organizē un vada vecāku sapulces, kā arī sastāda līgumus un veic bērnu adaptācijas kontroli.

Liela nozīme šajā modelī ir pedagoga un ģimenes sadarbībai un atklātībai gan grūtībās, gan priekos. Kopā ir jāpriecejas par visiem sasniegumiem, kā arī jāatbalsta vienam otru jebkādu

zaudējumu, pārdomu vai šaubu gadījumā, kas saistīti ar bērna pedagoģisko procesu pirmsskolas izglītības iestādē un audzināšanas procesu ģimenē. Svarīga ir ne tikai sadarbība, bet arī abpusējā uzticēšanās, palīdzība un atbalsts.

Pedagoga un ģimenes sadarbība pirmsskolas izglītības iestādē tiek veidota:

- 1) iesaistot vecākus pedagoģiskajā procesā;
- 2) paplašinot vecāku līdzdalību pirmsskolas izglītības iestādes dzīvē;
- 3) organizējot atklātas nodarbības, kuras var apmeklēt bērnu vecāki;
- 4) sagatavojot informācijas materiālus, kā arī veidojot bērnu darbu izstādes, kas ļautu vecākiem tuvāk iepazīties ar pirmsskolas izglītības iestādi, un tās attīstošo un audzinošo vidi;
- 5) piedāvājot dažādas programmas bērnu un vecāku kopīgai laika pavadīšanai (sporta pasākumi, koncerti);
- 6) ievērojot pacietību un saprašanu bērnu audzināšanā, ņemot vērā viņa intereses;
- 7) ģimenei un pirmsskolas izglītības iestādei cienot savstarpējās attiecībās (Смирнова, 2000).

Galvenais mērķis šādai sadarbībai ir uzticības veidošana starp visiem tās dalībniekiem, apvienojot visus vienā komandā. Šādi tiek meklētas un risinātas visas problēmas, kuras ir radušās dažādos apstākļos.

Pirms bērns sāk apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādi, pedagogam būtu obligāti jāsatiekas ar bērnu vecākiem, lai pārrunātu visus svarīgākos jautājumus, un jau laicīgi varētu iepazīties tuvāk ar vecākiem un izzināt bērnu. Bērnu un vecākus ir jāiepazīstina ar pirmsskolas izglītības iestādi un pedagogiem, lai starp visiem uzreiz veidotos saskarsme un saikne, kā arī jāiepazīstas ar iekšējās kārtības noteikumiem, kas nosaka vecāku un pedagogu tiesības un pienākumus. Tāpat pedagogam ir jāsniedz informācija par pirmsskolas izglītības iestādes dienas kārtību, bērna labsajūtas nodrošināšanu dienas gaitā, kā arī jāsniedz ieteikumi veiksmīgākai adaptācijas perioda pārvarēšanai.

Autore uzskata, ka sadarbībai ar bērna vecākiem un ģimeni ir ļoti liela nozīme, jo tā ir lieliska iespēja uzzināt daudz vairāk par pašu bērnu, kas ir ļoti noderīgi, plānojot ikdienas programmu un nodarbības, lai pēc iespējas vairāk tiktu palīdzēts bērnam gan tagad, gan domājot

par nākotni. Kopīgi risinot problēmas un sniedzot padomus, tiek uzlabots bērna adaptācijas laiks, kā arī atvieglota gan vecāku, gan pedagogu ikdienu.

Pedagogam ir jāņem vērā faktors, ka nekorekti izteikti vai neprecīzi formulēti vārdi var radīt vecākos uztraukumu, kas savukārt var izpausties bērna adaptācijas gaitā, jo bērns jūt, kad vecāki nejūtas labi. Šī iemesla dēļ pedagogam ir jābūt ļoti uzmanīgam sarunas laikā, lai vienmēr un visās situācijās tiktu sniegta pilna, patiesa un nepārprotama informācija. Bieži vien vecāki ar lielu uztraukumu vēro, kas notiek ar viņu bērnu pirmsskolas izglītības iestādē.

Mūsdienās lieto vairākas pirmsskolas izglītības iestādes un ģimenes sadarbības formas:

Bērna ģimenes apmeklēšana – palīdz izpētīt bērnu citos apstākļos. Šādi tiek veidots kontakts ar pašu bērnu un viņa vecākiem, kā arī tiek noskaidroti audzināšanas apstākļi. Pedagogam sava vizīte ar vecākiem ir jāaskaņo laicīgi, kā arī uzreiz ir jānosaka vizītes mērķis un uzdevumi. Vienmēr ciemos ir jāierodas labā garastāvoklī. Vecākiem nedrīkst izteikt kritiku par ģimenes noteikumiem un audzināšanas stilu, jo tā ir viņu vide, kuru viņi veido paši. Izpētot bērna uzvedību, pedagogs var uzzināt vairāk par psiholoģisko stāvokli ģimenē.

Atvērto durvju diena – šī sadarbības forma sniedz iespēju iepazīstināt bērnu vecākus ar pirmsskolas izglītības iestādi, šīs iestādes tradīcijām, kārtības noteikumiem un dažādām īpatnībām, kā arī veidot lielāku interesi vecākos un aicināt tos uz sadarbību. Bieži vien tiek organizēta ekskursija pa pirmsskolas izglītības iestādes telpām, lai vecākiem rastos priekšstats par visu notiekošo, un beigās pedagogi vai vadītāja atbild uz vecāku sagatavotajiem jautājumiem.

Pārrunas, kuras tiek veiktas gan individuāli ar viena bērna vecākiem, gan kolektīvi konsultējoties ar vairākām ģimenēm reizē. Lai pārrunas būtu veiksmīgas, tāpat kā ģimenes apmeklēšanas gadījumā, obligāti ir jānosaka pārrunu mērķis, lai uzreiz būtu skaidrs, kas ir jānoskaidro un kā var palīdzēt konkrētajā situācijā. Ir svarīgi aicināt vecākus aktīvi piedalīties un diskutēt, nevis tikai klausīties pārrunās, lai tās būtu veiksmīgākas. Pedagogam ir jāiemācās ieklausīties un dzirdēt vecākus un to viedokli.

Konsultācijas – tāpat kā pārrunas, arī konsultācijas lielākoties tiek organizētas gan individuāli, gan kolektīvi. Uz kolektīvajām konsultācijām tiek aicināti bērnu vecāki, kuriem ir līdzīgas problēmas vai līdzīgi sasniegumi. Konsultāciju mērķis ir panākt, lai vecāki apgūst zināšanas un prasmes, kas var palīdzēt atrisināt konkrētas problēmas, piemēram, kā palīdzēt bērnam vieglāk iemācīties dzejoli.

Praktiskie semināri, uz kuriem tiek aicināti bērnu vecāki, lai apgūtu audzināšanas praktiskās iemaņas. Semināru laikā var apgūt dažādas metodes un iespējas, kā praktiski palīdzēt bērnam dažādās situācijās vai kā labāk pavadīt kopā laiku, piemēram, kā un kādas grāmatas labāk lasīt, kā apskatīt dažādus attēlus, kā sportot vai vingrot ar bērnu, kā pareizi attīstīt runas spējas utt.

Vecāku sapulces tiek organizētas atsevišķām grupiņām, lai informētu par notiekošo konkrētajā grupā, vai kopējā sapulce visām grupām kopā, lai informētu par svarīgāko plašākā līmenī. Kopējās sapulces parasti organizē 2-3 reizes gadā, jo tajās lielākoties tiek apspriesti jauna mācību gada uzdevumi, darba rezultāti, pirmsskolas izglītības iestādes sniegtās iespējas u.c. Uz kopējo sapulci var aicināt arī speciālistus (speciālu pedagogu, medicīnisko darbinieku, bērnu rakstnieku u.c.), kuri var dalīties savā pieredzē vai izklāstīt aktuālo informāciju savā nozarē. Sapulces grupiņās notiek biežāk – aptuveni vienu reizi 2-3 mēnešos. Šajās sapulcēs tiek apspriesti konkrēti jautājumi, kas attiecas uz bērnu ikdienu.

Vecāku konferences – vecākiem tiek sniegta iespēja dalīties pieredzē ar citiem. Svarīgi ir noteikt konkrētu konferences tēmu, lai tā būtu nepārprotama, tieša un precīza. Parasti konferencēm tiek sagatavoti speciāli izdales materiāli, lai būtu vieglāk sekot līdzi konferences vadītājam, jo bieži vien tiek uzaicināts kāds zinošs lektors (Маленкова, 2004).

Metodiskie ieteikumi vecākiem:

- Pirms bērna vešanas uz mazbērnu grupu, vecākiem vēlams iepazīties ar grupas dienas režīmu un censties iespēju robežās ievērot to arī mājās.
- Lai adaptācija jaunajā vidē notiktu pakāpeniski, sākumā bērnu uz pirmsskolu ieteicams atvest tikai uz pāris stundām.
- Svarīgi, lai bērns kopā ar vecākiem un pedagogu sākumā apstaigātu grupu, pavērtu visas durvis, jo viņam jāpārlicinās, ka nekur nedraud briesmas.
- Vajag ļaut bērnam līdzī nēmt mīļāko rotaļlietu, jo tā nomierina un atvieglo kontaktu ar vienaudžiem.
- Vecākiem jāievēro un jānovērtē viss, ko mazulis apguvis un izgatavojis pirmsskolas iestādē. Viņa panākumi ir jāatzīst.

2. JAUNĀKĀ PIRMSSKOLAS VECUMA BĒRNU SEKMĪGAS ADAPTĀCIJAS VEICINĀŠANA

2.1. Pedagoģijas pētījumu metodoloģija un bērnu raksturojums temata ietvaros

Praktiskais pētījums tika veikts Rīgas "X" pirmsskolas izglītības iestādē pirmajā jaunākajā grupā, laika posmā no 2018. gada 1.septembra līdz 2018. gada 1.novembrim. Pētījumā piedalījās 18 bērni (10 meitenes un 8 zēni) vecumā no 2 līdz 3 gadiem. Pavisam grupā ir 24 bērni, taču 5 no tiem netika iesaistīti pētījumā, jo adaptācijas process jau bija beidzies, tāpēc ka šie bērni jau iepriekš apmeklēja pirmsskolas iestādi. Pētījumā piedalījās tikai tie bērni, kas pirmsskolas izglītības iestādi sāka apmeklēt tikai no septembra.

Pētījumā par galveno pētīšanas metodi tika izmantota pedagoģiskā novērošana. "Novērošana ir pētniecības metode, kas ļauj analizēt sociālo pasauli no „ārēja skatītāja” perspektīvas. Novērojot tiek identificētas un fiksētas parādības un procesi, pamatojoties uz to izpausmēm un izplatību. Atšķirībā no novērošanas ikdienas apstākļos, pētnieciskā novērošana ir fokusētāka un sistemātiskāka" (Mārtinsone, 2011).

Novērošana ir:

- Empīrisko sociālo pētījumu daļa
- Metode, lai iegūtu sistematizētus datus par noteiktu pētāmās grupas darbības aspektu

Novērošana tika izvēlēta kā pētījumam atbilstoša metode, jo tā ļāva labāk izzināt bērnu psihiskās vai emocionālās attīstības īpatnības. Kā arī šī metode palīdz noteikt bērnu intereses un vajadzības pētījuma kontekstā, kas ļauj detalizētāk izstrādāt tālāko nodarbību plānu.

Organizējot bērnu novērošanu, tika izpildīti šādi vispārējie nosacījumi:

1. Novērojamais objekts un uzdevumi, kas nosaka vērojuma saturu un tehniku.
2. Atbilstoši izvirzītajam mērķim un uzdevumiem tika noteikta novērošanas programma (kritēriji un rādītāji), nodrošinot novērošanas sistemātiskumu un plānveidīgumu (Albrehta, 1998).

Balstoties uz Pirmsskolas izglītības iestādes mācību programmas saturu, tika izstrādāti kritēriji un tiem atbilstoši rādītāji, kas ļāva fokusēt novērošanu konkrēti uz pētāmo problēmu. Pētījuma ietvaros tika izstrādāti 7 kritēriji, un katram no tiem attiecīgi 3 rādītāji, kas ļāva vairāk izprast katra bērna emocionālo stāvokli.

Kritēriji, uz kuriem balstās pētījums:

1. Emocionālais stāvoklis - pozitīvās emocijas, negatīvās emocijas;
2. Runas spējas – runā brīvi runā ar plašu vārdu krājumu, runā ar grūtībām utt.;
3. Saskarsme ar vienaudžiem;
4. Saskarsme ar pedagogu;
5. Kustību aktivitātes;
6. Miegs;
7. Ēstgriba.

Pētījumā tika izstrādāta bērnu adaptācijas tabula, kurā katrs no izvēlētajiem adaptācijas kritērijiem tika vērtēts trīs baļļu sistēmā:

- 1 – zems līmenis (nav adaptējies);
- 2 - vidējs (adaptācija procesā);
- 3 – augsts (adaptācija veiksmīgi pabeigta).

2.1.tabulā ir uzskaitīti adaptācijas kritēriju vērtēšanas līmeņi:

2.1.tabula. Adaptācijas kritēriju vērtēšanas līmeņi

Kritērijs	Zems līmenis (1 balle)	Vidējs (2 balles)	Augsts (3 balles)
Emocionālais stāvoklis	Bērns ir sabijies, ieslēgts sevī, nevēlās ne ar vienu kontaktēties. Daudz raud, nomākts garastāvoklis.	Bērns ir mierīgs. Labā noskaņojumā. Brīžiem smaida. Nedaudz domīgs un reizēm bailīgs, bet jau izrāda interesi par notiekošo. Praktiski neraud.	Bērnam ir ļoti labs garastāvoklis. Jautrs, dzīvespriecīgs, aktīvs. Bailes praktiski izzūd, jūtās labi. Neliela činkstēšana.
Runas spējas	Bērns praktiski nerunā. Ļoti klusi un negribīgi atbild tikai uz pieaugušā uzdotajiem jautājumiem.	Labprātīgi atbild uz pieaugušo jautājumiem, savukārt pēc paša iniciatīvas nerunā un neuzdod jautājumus.	Ar prieku patstāvīgi stāsta jaunumus, uzdod jautājumus, runā visas dienas garumā.
Saskarsme ar vienaudžiem	Bērns nekādā veidā negrib komunicēties ar citiem bērniem, pat rotaļas laikā. Nav draudzīgs.	Bez intereses spēlējas ar bērniem	Draudzīgs, aktīvi sadarbojas ar citiem bērniem.

6.	Daniels	2	2	3	2	2	2	2	15
7.	Rodrigo	1	1	1	1	1	1	1	7
8.	Ritvars	1	1	2	2	2	2	2	12
9.	Paula	1	1	1	1	1	1	1	7
10.	Madara	2	3	3	3	3	3	3	20
11.	Aleksandrs	2	3	3	3	3	3	3	20
12.	Alekss	1	1	2	1	2	1	2	10
13.	Paula G.	2	2	3	2	2	3	2	16
14.	Mikus	2	2	3	3	3	3	2	18
15.	Hugo	2	1	2	2	2	2	2	13
16.	Kristīne	1	1	2	2	2	2	2	12
17.	Gerda	1	1	1	1	1	1	1	7
18.	Līva	2	3	3	3	3	3	3	20

2.2.tabulas turpinājums. Bērnu novērtējums pēc kritērijiem pētījuma sākumā.

Analizējot novērošanas datus 2.2.tabulā, ir redzams, ka bērnu adaptācijas līmenis ir ļoti dažāds. Kādam šis periods ir viegls un pozitīvs (jauna vide, komunikācija ar jauniem bērniem, rotaļas un pozitīvas emocijas), bet kādam šis periods ir ļoti emocionāls un grūts (baiļu sajūta, stress, jauna nepazīstama vide, komunicēšana ar svešiem cilvēkiem). Tāpēc ir ļoti svarīgi palīdzēt bērniem adaptācijas laikā no paša sākuma, lai bērnam šis periods nav tik ļoti grūts un ievilkts. Pedagogiem un vecākiem ir jābūt vienā komandā, lai adaptācijas process noritētu veiksmīgi.

Lai būtu iespējams izstrādāt pedagoģiskā darba plānu, tālāk sniegts vispārējs bērnu raksturojums, kas ir jāņem vērā, organizējot nodarbības un sekmējot adaptācijas procesu. Identitātes drošības dēļ, bērnu vārdi šajā darbā ir mainīti:

Samanta ir ļoti pozitīva un aktīva meitene, piedalās nodarbībās, spēlējās ar citiem bērniem. Viegli iejūtas grupā, patīk sadarboties gan ar pedagogiem, gan ar citiem bērniem. Samantai ļoti patīk runāt, tāpēc vienmēr stāsta par saviem piedzīvojumiem. Ar miegu un ēšanu nav nekādu problēmu.

Annika ir ļoti klusa un mierīga meitene, tāpēc pati sarunu nekad neuzsāks, bet, ja pedagogs vai kāds no bērniem kaut ko pajautās, tad kautrīgi atbildēs. Labprāt pati spēlējās savā stūrītī un nevienam netraucē. Ieklausās pedagoga teiktajā un iesaistās aktivitātēs, bet ne ar lielu aizrautību. Ēd bez apetītes, gulēt iet ar asarām acīs un negribīgi, bet beigās aizmieg.

Martins ir atklāts un aktīvs zēns, bet tikai tad, kad runa ir par rotaļām. Piedalās nodarbībās, bet bez lielas intereses. Komunikācija ar bērniem un pedagogu ir ļoti laba, runā ļoti

daudz, un vienmēr patīk palielīties ar kaut ko jaunu. Martins nav skops, jo vienmēr iedos citiem bērniem paspēlēties ar viņa mantām. Ar ēšanu un miegu nav nekādu problēmu.

Ērika ir klusa un bailīga meitene. Ar bērniem negrib rotaļāties un komunicēt, tāpēc bieži vien Ērika ir blakus pedagogam, jo tā viņa jūtas drošāk. Ļoti daudz raud un izrāda sliktu garastāvokli. Atsakās no ēdiena un miega.

Elīna ir ļoti sirsnīga un mierīga meitene. Patīk spēlēties gan vienatnē, gan ar citiem bērniem. Piedalās nodarbībās, bet nav liela interese, tāpēc pēc neilga laiciņa var aiziet prom un neko nedarīt. Elīna ir ļoti emocionāla, tāpēc brīžiem vēlas pabūt vienatnē. Atbildēs uz visiem pedagoga uzdotajiem jautājumiem, bet reti kad pati uzsāks sarunu. Elīna ēd tikai to, kas viņai garšo. Gulēt iet ar nelielu činkstēšanu, bet beigās aizmieg.

Daniels ir jauks un paklausīgs zēns. Vienmēr ieklausās pedagoga teiktajā. Iesaistās sarunā tikai tad, ka pedagogs kaut ko pajautā. Danielam patīk darīt to, ko viņam gribās. Iesaistās arī nodarbībās, bet, kad apnīk, var aiziet prom. Labi komunicē ar citiem bērniem. Ar ēšanu un miegu ir nelielas problēmas.

Rodrigo ir ļoti emocionāls zēns, kurš nav pieradis pie trokšņa un komunikācijas ar svešiem cilvēkiem. Nevēlās ne runāt, ne spēlēties, ne arī iesaistīties nodarbībās. Ļoti daudz raud, pilnīgi nekas viņu neinteresē. Atsakās no ēdiena un neguļ.

Ritvars ir jūtīgs un bailīgs zēns. Nomākts garastāvoklis, nevēlās kontaktēties ar citiem bērniem. Izvairās atbildēt uz pedagoga uzdotajiem jautājumiem. Ritvars iesaistās nodarbībās, bet uz īsu brīdi. Netraucē citiem bērniem. Ēd tikai to, kas garšo. Guļ nemierīgi un satraukti.

Paula ir ļoti noslēgusies sevī, tāpēc ir sarežģīti izprast viņas vēlmes un vajadzības. Viņai nepatīk sadarboties ar citiem bērniem un pedagogu, tāpēc lielāko dienas daļu pavada spēlējoties vienatnē. Paula ļoti daudz raud, kā arī grupā jūtas slikti, jo ir liels stress. Lielas problēmas ar ēšanu un miegu.

Madara ir prātīga un patstāvīga meitene, kurai patīk liela uzmanība no vienaudžiem. Vienmēr ar lielāko prieku sadarbojas ar pedagogu, patīk palīdzēt arī citiem bērniem, ja kādam kaut kas nesanāk. Brīžiem ir pārāk aktīva. Ļoti labi ēd, gandrīz vienmēr prasa papildporciju. Ātri aizmieg, netraucē citiem.

Aleksandrs ir ļoti uzmanīgs un gudrs zēns. Patīk, kad grupā viss ir skaisti sakārtots. Nav problēmu komunikācijā ar citiem bērniem un pedagogiem. Vienmēr labprātīgi iesaistās nodarbībās. Nav nekādu problēmu ar ēšanu un miegu.

Alekss ir raudulīgs un ļoti balstīts uz savām vēlmēm. Patīk darīt tikai to, ko viņam pašam gribās, nevis to, ko piedāvā pedagogs. Negribīgi piedalās nodarbībās, nevēlas sadarboties ar

citiem bērniem. Aleksim ir problēmas ar ēšanu, jo apēd tikai dažas karotes, ja pedagogs palīdz. Aizmiegs, bet ar činkstēšanu.

Paula G. ir bezgala mīļa meitene. Ļoti patīk mīļoties un būt blakām pedagogam, jo tā viņa jūtas drošāk. Ar citiem bērniem nav problēmas komunikācijā. Ir nelielas problēmas ar runu, tāpēc daudz nerunā. No ēdiena Paulai daudz kas negaršo, tāpēc ir nelielas problēmas ar ēšanu, izvēlās pati ko ēdīs. Gulēt iet, bet ar nelielu činkstēšanu.

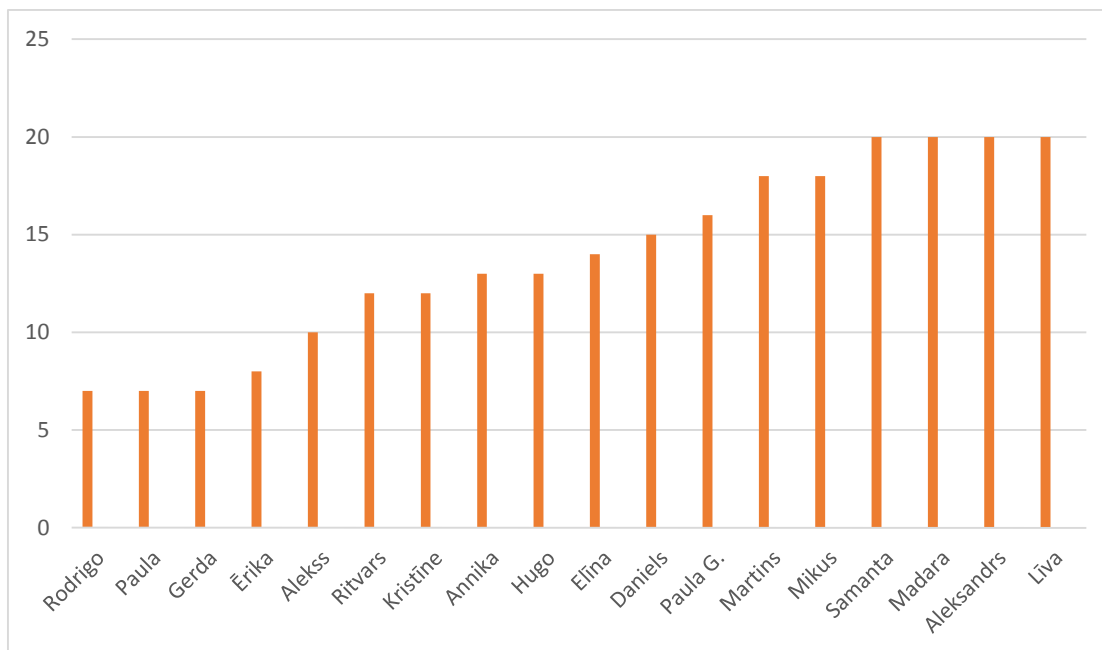
Mikus ir ļoti sirsnīgs un draudzīgs zēns. Patīk spēlēties ar citiem bērniem, nav skops, jo dalās ar visām mantām. Iesaistās sarunās gan ar bērniem, gan pedagogu, bet daudz nerunā, labāk paklausās no malas. Ļoti ātri aizmiegs, bet ar ēdienu ir nelielas problēmas.

Hugo ir noslēpumains zēns. Dienas laikā ļoti bieži mainās garastāvoklis. Piedalās visās nodarbībās, bet nav īpaši liela interese. Labāk patīk vienam rotaļāties ar mantām. Hugo ļoti maz runā, pat uz pedagoga jautājumiem dažreiz neatbild. Guļ satraukti un ēd izlases kārtā. Hugo ļoti lielu atbalstu jūt no pedagoga, tāpēc vienmēr piedalās aktivitātēs, kuras piedāvā pedagogs.

Kristīne ir klusa, bet ļoti jauka un smaidīga meitene. Nav pieradusi pie trokšņa, tāpēc ir nedaudz noslēgusies sevī. Ir interese iesaistīties nodarbībās, bet ir nedaudz satraukta, tāpēc viņai ir grūti koncentrēties. Sarunu pati neuzsāks pirmā, bet uz pedagoga jautājumiem vienmēr kautrīgi atbild. Guļ satraukti un ēd bez apetītes.

Gerda ir meitene ar ļoti grūtu raksturu. Viņai nekas īsti nepatīk, kā arī neinteresē ne rotaļas, ne nodarbības. Gerda nekomunicē ar bērniem un pedagogiem, neklausās norādījumos kā arī bieži vien noiet viena maliņā, kur neviena nav. Gandrīz visu laiku raud. Brīžiem uzvedās agresīvi. Aizmiegot raud, miegā ir satraukta, un patstāvīgi neēd.

Līva ir ļoti draudzīga meitene, tāpēc viņa nemēdz strīdēties ar citiem bērniem. Vienmēr labprātīgi un ar interesi iesaistās visās nodarbībās. Līvai ļoti patīk stāstīt par saviem piedzīvojumiem ārpus pirmsskolas izglītības iestādes. Stāstījumu vēl izteiksmīgāku padara plašais vārdu krājums. Nav nekādu problēmu ar miegu un ēšanu.

2.1.diagramma. Bērnu adaptācijas rādītāji pētījuma sākumā

Kā redzams 2.1.diagrammā, visgrūtāk adaptācijas laikā veicās trim bērniem - Rodrigo, Paulai un Gerdai. Šiem bērniem ir ļoti liels stress un visi adaptācijas kritēriji tika novērtēti ar 1 balli. Bērniem ļoti grūti iejusties jaunajā vidē, viņiem ļoti grūti šķirties no vecākiem, bērni visu laiku raud, nekomunicē ar bērniem, neiesaistās rotaļās un nodarbībās. Ar ēšanu un miegu ir ļoti liela problēma. Šajā grūtajā periodā pedagogam ir jāmēģina nodrošināt bērnam labvēlīgu un drošu vidi, lai bērnam adaptācijas periods ātrāk noritētu veiksmīgi.

Ir arī četri bērni, kam adaptācija pirmsskolā nesagādā lielu stresu, tie ir – Samanta, Madara, Aleksandrs, Līva. Bērni grupā jūtos ļoti labi, draudzīgi spēlējās ar citiem bērniem, iesaistās visās nodarbībās un aktivitātēs. Vienmēr labprātīgi pārruna ar pedagogu visādus notikumus. Pārējiem 11 bērniem adaptācija ir sākusies un atrodas procesā. Kādam veicās labāk, kādam sliktāk, jo katrs bērns ir atšķirīgs un adaptācijas process katram bērnam noritēs savādāk.

2.2. Praktiskais darbs ar bērniem un vecākiem adaptācijas sekmēšanai

Lai bērns justos labi blakus vecākiem un pedagogiem, ir nepieciešama sadarbība starp ģimeni un pirmsskolas iestādi. Ja vecāki un pedagogi apvienos savus spēkus un nodrošinās mazulim divkāršu aizsardzību, emocionālu komfortu, interesantu un saturīgu dzīvi gan

pirmsskolas iestādē, gan mājās, tad tas veicinās viņa spēju, prasmju sazināties ar vienaudžiem attīstību un nodrošinās sagatavotību skolai.

Lai sadarbība ar vecākiem būtu veiksmīga ir jāizmanto dažādas sadarbības formas: gan individuālās, gan kolektīvās, gan uzskatāmi-informatīvās. Lai atvieglotu bērnu adaptācijas periodu, ļoti liela nozīme ir vecāku iesaistīšanās un atbalsts šajā grūtajā brīdī. Tāpēc pedagogiem un vecākiem jāstrādā kopā, kā vienai komandai. Lai veicinātu sekmīgu adaptācijas procesu, tika organizēts pasākumu kopums:

Vecāku sapulce – pedagogi iepazīstināja vecākus ar pirmsskolas iestādes telpām un vispārīgiem iekšējās kārtības noteikumiem. Tika veikta neliela ekskursija. Pedagogi stāstīja par bērna dienas ritmu – ko bērni darīs, cikos sākas nodarbības, kāds ir nodarbību plāns, kam jābūt bērnu skapīšos utt. Sapulcē piedalījās ne tikai pedagogi, bet arī iestādes vadītāja, medmāsa un psihologs. Pedagogi ierosināja vecākus uzdot jautājumus, kas viss vairāk viņus uztrauc. Pedagogu uzdevums bija sniegt korektu un saprotamu atbildi, lai mazinātu vecāku uztraukumu.

Individuālās pedagoga konsultācijas – pedagogs ar vecākiem pārrunāja bērna uzvedību, emocionālo stāvokli, sadarbību ar citiem bērniem un pedagogiem, iesaistīšanos nodarbībās un aktivitātēs. Pārrunāja par bērna problēmām vai sasniegumiem.

Specialistu konsultācijas – logopēda un psihologa ieteikumi un nesaprotamu jautājumu atrisināšanas palīdzība.

Atvērto durvju diena- vecāki vēro un iesaistās bērnu un pedagogu darbā. Pedagogi sagatavo visus nepieciešamos materiālus nodarbības īstenošanai. Nodarbtības tēma: "Esi draudzīgs, smaidi kā saulīte". Pedagogs īsumā pastāsta kas ir draudzība un kāpēc bērniem savstarpēji ir jādraudzējas. Tikšanās mērķis ir veidot siltu atmosfēru starp bērniem un pieaugušajiem, lai bērni jūt atbalstu no vecākiem un pedagogiem, lai turpmākās pirmsskolas izglītības gaitas ir smaidīgas un draudzīgas. Bērni kopā ar vecākiem veido smaidīgas saulītes no kartona- pedagogs jau iepriekš sagatavoja sagataves (saules forma aplis un strēmeles – saules stari). Vecāki kopā ar bērniem izkrāso visus nepieciešamos materiālus dzeltenā krāsā, pēc tam ar līmi salīmē visu kopā- pie aplīša pielīmē strēmeles. Sanāca saulīte.

Piedalīšanās grupas pedagogiskajā procesā mērķis ir nostiprināt bērnu psihisko veselību, veicināt bērnu funkcionālās un adaptācijas iespējas. Praktiskuma uzdevumi ir:

- Veicināt bērnu psiho emocionālo stāvokli;
- Mazināt uztraukumu;
- Veicināt saskarsmi;

- Veidot pozitīvu vidi un pozitīvas emocijas;
- Veicināt interesi izzināšanai;
- Kontrolēt kustību aktivitāti;
- Veicināt vecāku pozitīvas jūtas.

Adaptācijas process bērnam ir ļoti satraukts un sarežģīts dzīves posms, jo bērna organisma adaptācijas iespējas ir ierobežotas. Palīdzēt bērnam var viņam viss tuvākie cilvēki. Lai mazināt uztraukumu un saspringumu, nepieciešams pārslēgt bērna uzmanību uz citu darbību, kas rada prieku un pirmsskolas vecumā tā ir rotaļa. Spēlējoties bērns izzina apkārtējo pasauli. Vecāki ir tie, kas palīdz bērnam augt, veidoties par vispusīgi attīstītu personību.

Spēlējoties bērns mācās – īpaši tad, ja vecāki aktīvi iesaistās šajās spēlēs. Tieši vecāki ir labākie sava bērna skolotāji. Viņu spēkos ir pārvērst bērna apmācību par aizraujošu piedzīvojumu. Vecākiem jācenšas izbaudīt laiku, ko pavada kopīgās spēlēs ar bērniem. Pats svarīgākais ir bērna un vecāka saskarsme, prieks jautrība, ko gūsiet no kopā pavadītā laika.

Rotaļā bērns var izpaust savas emocijas, pārdzīvojumus, komunicēt ar vienaudžiem, iepazīties ar dzīves noteikumiem un likumiem, iegūt iekšējo brīvību.

Pedagogs ierosina vecākiem aktīvi sadarboties ar bērniem - **Kustību rotaļā „Putnu pārlidojums”**.

Mērķis: atvieglot bērniem adaptācijas procesu, veidot vecāku sadarbību

Uzdevumi: veicināt bērnu saskarsmi, mazināt emocionālo saspringumu,

Rotaļas gaita: Bērni kopā ar vecākiem nostājās kur grib, brīva izvēle. Pedagoģs paskaidro bērniem un vecākiem rotaļas nosacījumus: kad skan dziesmiņa ir jālido kā putniņiem pa visu telpu, bet kad dziesmiņa neskan, vajag apstāties un censties nekustēties. Bet kad pedagoģs skaļi pasaka: "Vētra nāk", vecākiem kopā ar bērniem jāpietupas un jāizveido mājiņu- rokas augšā, lai izskatās kā mājas jumts. Kad pedagoģs pasaka: "Vētra beigusies" un sāk skanēt dziesma, visi putniņi laimīgi lido (Pitamika, 2009).

Visi bērni bija ļoti priecīgi par šo rotaļu. Bērni jutās labi, jo blakus bija vecāki. Madara uzreiz paķēra savus vecākus aiz rokas un ievilkta telpas vidū. Mikus, Rītvars, Līva, Samanta, Annika, Paula un Annika smejojoties atkārtoja Madaras darbību. Pārējie bērni (Elīna, Daniels, Aleksandrs, Alekss, Hugo, Kristīne, Gerda, Paula, Ērika, Rodrigo) kopā ar vecākiem izklīda pa visu pārējo telpu. Salīdzinājumā ar citiem bērniem Paula un Rodrigo bija nedaudz kautrīgāki. Ērikai bija pozitīvi noskaņota, jo viņai līdzī bija vecmamma, kuru viņa ļoti mīl.

Visi bērni ar nepacietību gaidīja rotaļas sākumu. Dziesmiņa vēl neskanēja, bet bērni jau cēla rokas augšā un lejā, rādīja, kā lido putni. Vecāki labprāt atkārtoja bērnu darbību. Pedagoģs ieslēdz dziesmiņu, Līva kopā ar tēti pirmā sāka lidot pa grupu. Uzreiz pēc Līvas smeļoties lidoja arī Samanta kopā ar mammu un tēti, Annika ar mammu, Hugo ar mammu un tēti, Madara ar mammu un tēti, Ritvars kopā ar mammu, Martins un Mikus kopā ar mammu un tēti, Aleksandrs kopā ar mammu. Pārējie bērni paskatījās no malas un pēc brītiņa pievienojās visiem pārējiem. Paulai, Elīnai, Danielam, Kristīnei, Rodrigo un Gerdai līdzī bija mamma un tētis. Aleksam un Paulai līdzī bija mammas, Ērikai līdzī bija vecmamma. Visi bērni lidoja pāri visai telpai, vecāki ļoti iesaistījās rotaļā, varēja redzēt, ka vecākiem bija prieks, ka bērni jūtās tik brīvi. Pedagoģs izslēdza mūziku, vecāki apstājās, bet lielākā daļa bērnu tāpat lidoja, jo nebija sadzirdējuši, ka dziesma vairs neskan. Vecāki uzreiz savu bērnu pasauca un stāstīja, ka dziesma vairs neskan un vairs nav jālido. Martins bija pirmais, kas aizskrēja pie saviem vecākiem. Arī Daniels, Paula, Aleksandrs, Ērika un Ritvars ātri aizskrēja pie saviem vecākiem. Bet Madara, Līva, Kristīne, Hugo, Samanta palika tur, kur bija un neskrēja pie vecākiem. Rodrigo un Gerda no sākuma nesaprata, ka var palikt tur, kur apstājās, tapēc arī aizskrēja pie vecākiem. Pedagoģs pārbaudīja vai visi stāv un nekustās. Pēc brītiņa atkal ieslēdza dziesmiņu, un visi atkal lidoja. Katrs bērns jutās ļoti brīvi un lidoja pa visu telpu. Kad pedagoģs pateica "Vētra nāk", vecāki jau bija pietupušies un turēja rokas augšā, bet bērni lidoja. Kad bērni ieraudzīja, ka vecāki ir pietupušies, ātri pieskrēja pie viņiem un izveidoja mājiņu. "Vētra beigusies", visi bērni lidoja tālāk. Bērniem ļoti patīk šī rotaļa, it īpaši Samantai, Līvai, Paulai, Ritvaram, Aleksandram un Madari, jo šie bērni visu laiku gribēja turpināt lidot kā putniņi. Rodrigo un Gerda no paša sākuma bija nedaduz kautrīgi, bet beigās labprātīgi piedalījās rotaļā. Vecāki varēja vērot no malas, kā viņu bērni komunicē viens ar otru. Pedagoģs bija ļoti priecīgs, ka atnāca visi vecāki.

Bērnu un vecāku darbu izstādes - vecāki kopā ar bērnu izveidot darbiņu par tēmu "Putniņi atlido" un atnes to uz pirmsskolas iestādi. Vakarā bērni, vecāki un pedagoģi apskata kopīgi visus darbiņus. Pedagoģs izsniedz katrai ģimenei diplomu, par padarīto darbu.

Informācijas abpusēja apmaiņa:

- Informatīvie stendi ,
- E-pasts (grupas),
- fotogrāfijas stendi,
- anketēšana.

Pētījuma beigās tika atkārtoti ierakstīti novērojumi bērnu adaptācijas kartēs un rezultāti ir apkopoti sekojošā 2.3.tabulā:

2.3.tabula. Bērnu novērtējums pēc kritērijiem pētījuma beigās

Nr.p/k	Bērns	Emocionālais stāvoklis	Runas spējas	Saskarsme ar vienaudžiem	Saskarsme ar pedagogu	Kustību aktivitātes	Miegs	Ēstgriba	Kopā:
1.	Samanta	3	3	3	3	3	3	3	21
2.	Annika	2	2	3	3	3	3	3	19
3.	Martins	3	3	3	3	3	3	3	21
4.	Ērika	2	2	2	2	2	2	2	14
5.	Elīna	3	3	3	3	3	3	3	21
6.	Daniels	3	2	3	3	3	3	3	20
7.	Rodrigo	1	1	1	2	2	1	1	9
8.	Ritvars	2	2	3	3	3	2	3	18
9.	Paula	2	2	2	2	2	1	1	12
10.	Madara	3	3	3	3	3	3	3	21
11.	Aleksandrs	3	3	3	3	3	3	3	21
12.	Alekss	2	2	2	2	2	2	3	15
13.	Paula G.	3	3	3	3	3	3	3	21
14.	Mikus	3	2	3	3	3	3	3	20
15.	Hugo	2	1	2	3	3	3	3	17
16.	Kristīne	2	2	2	3	3	2	2	16
17.	Gerda	2	1	2	2	2	2	2	13
18.	Līva	3	3	3	3	3	3	3	21

Apkopojot 2.3.tabulā iekļautos novērošanas datus, autore secina, ka bērnu adaptācijas kritēriji ir manāmi uzlabojušies:

Samantas emocionālais stāvoklis ir vēl vairāk uzlabojies, tāpēc grupiņā jūtas vēl labāk nekā sākumā. Samantai nav baiļu sajūtas, tāpēc meitene ir drosmīga un aktīva visās situācijās. Samanta jūt lielu atbalstu gan no pedagoga, gan no vecākiem, tāpēc adaptācijas periods ir noritējis vēl veiksmīgāk.

Annika ir kļuvusi daudz draudzīgāka, tāpēc šobrīd jau ir atradusi sev draugus, ar kuriem labprātīgi spēlējās brīvajos brīžos. Meitene joprojām daudz nerunā, taču nu jau daudz biežāk izdodas sadzirdēt, ka pati uzsāk sarunu ar vienaudžiem un pedagogu. Annikai vairs nav īpašu problēmu ar ēšanu un gulēšanu, kas nozīmē, ka meitene ir iejutusies jaunajā vidē un pieņem jaunus apstākļus.

Martinam adaptācija noritēja ļoti veiksmīgi, jo emocionālais stāvoklis ir normalizējies un zēns jūtas daudz labāk nekā sākumā. Šobrīd jau Martins ar lielu prieku piedalās nodarbībās, kā arī zēnam patīk palīdzēt pedagogam sakārtot grupiņu vai sagatavoties nākamajām nodarbībām.

Ērika grupā jūtas daudz drošāk nekā tas bija sākumā. Pamazām sāk komunicēt ar citiem bērniem, un pati uzsāk sarunu. Ik pa brīdim raud, kad atceras par mammu. Ar ēšanu un miegu vēl joprojām ir nelielas problēmas, bet jau ir redzami uzlabojumi, kas nozīmē, ka meitene sāk iejusties jaunajā vidē un sāk pieņemt jaunus apstākļus.

Elīnas adaptācijas periods noritēja ļoti veiksmīgi. Meitenes emocionālais stāvoklis ir ļoti uzlabojies. Šobrīd meitene ir ļoti labi iejutesies grupā, tāpēc viņai daudz vairāk patīk spēlēt ar citiem bērniem. Labprāt pati uzsāk sarunu ar citiem, kā arī ir uzlabojusies ēšana, jo meitene vairs nav tik izvēlīga. Ar gulēšanu joprojām ir nelielas problēmas, taču ir manāmi uzlabojumi.

Daniels piedalās nodarbībās ar lielu interesi, jo vienmēr grib vakarā parādīt vecākiem, ko pa dienu ir izdarījis. Var redzēt pozitīvas izmaiņas komunikācijā. Runā nedaudz vairāk, taču lielākoties tikai tad, ja pašam kaut ko vajag vai kāds kaut ko pajautā. Zēns daudz labāk ēd, kā arī gulēt iešana ir krietni mierīgāka nekā tā bija sākumā.

Rodrigo adaptācijas laikā nekas daudz nav mainījies. Pūsis vēl joprojām emocionāli pārdzīvo un nevar iejusties grupā. Praktiski vienmēr atrodas blakus pedagogam, jo tikai tā jūtas droši. Ar citiem bērniem komunicē ļoti reti, un pats sarunu neuzsāk. Zēns ir nedaudz sācis ēst, taču ar to joprojām ir lielas problēmas. Arī gulēt iešana sagādā grūtības.

Ritvara emocionālais stāvoklis ir manāmi uzlabojies. Nelielas garastāvokļa maiņas, taču pārsvarā labs noskaņojums. Patīk spēlēt ar citiem bērniem, un labprāt dalās ar savām mantām, lai kopā varētu ar tām rotaļāties. Nodarbībās piedalās ar interesi un klausās pedagogu, lai varētu iemācīties jaunas lietas un izveidot jaunus darbiņus. Ēd krietni vairāk nekā sākumā, kā arī guļ salīdzinoši mierīgi, tāpēc arī dienas beigās jūtas labi.

Paulai adaptācijas process nebija tik veiksmīgs kā pārējiem. Meitene nevar iejusties grupā, nevēlās iesaistīties ne nodarbībās, ne aktivitātēs. Ļoti maz runā, kā arī ik pa brīdim raud. Joprojām ēd ļoti maz, un tikai ar pedagoga palīdzību. Ar miegu ir lielas problēmas, tāpēc Paula ir neapmierināta visas dienas garumā.

Madara grupā turpina justies ļoti labi. Viņa ir atradusi jaunas draudzenes, ar kurām patīk spēlēt ar lellēm. Adaptācijas process noritēja veiksmīgi, tāpēc, jau iepriekš labie rezultāti, ir pat vēl nedaudz uzlaboti. Madara ir ļoti gudra un attapīga meitene.

Aleksandrs ir ļoti atvērts un pozitīvs zēns, tāpēc vienmēr iesaistās sarunās gan ar bērniem, gan ar pedagogiem. Izrāda lielu interesi nodarbībās, un viņam patīk, kad viņu paslavē par paveikto darbu. Joprojām ļoti labi ēd un guļ noteikto laiku.

Alekss palika nedaudz drošāks un vairs tik daudz neraud, bet vienmēr atrodas pedagogam tuvumā. Spēlējās ar bērniem, bet bez lielas interese. Aleksandrs piedalās nodarbībās, taču tās viņam ātri apnīk. Toties tagad Aleksim ir ļoti laba apetīte, kas priecē gan pedagogu, gan vecākus. Ar miegu dažreiz ir nelielas problēmas, jo aizmiegot pačinkst, bet aizmieg un pieeļas ar labu garastāvokli, tāpēc atkal var darboties un spēlēt ar citiem bērniem.

Paula G. ir ļoti labi iejususies grupā starp bērniem. Vienmēr atnāk ar labu garastāvokli. Vienmēr ar lielu interesi iesaistās nodarbībās. Viņai patīk, kad pedagogs paslavē par padarīto. Gan ar bērniem, gan ar pedagogu daudz vairāk runājās, bet nedaudz neskaidri, tāpēc bērniem joprojām ir grūti saprast. Ir uzlabojusies apetīte pret citiem ēdieniem, tāpēc daudz labāk ēd, kā arī gulēt iet mierīgāk nekā sākumā.

Mikus grupā jūtas ļoti labi. No rītiem vienmēr ienāk smaidot, jo zin, ka būs interesanta un aizraujoša diena. Zēns ir kļuvis drosmīgāks un pārliecinātāks, tāpēc vairāk runā gan ar bērniem, gan ar pedagogu. Uzlabojusies arī ēstgriba, jo ēd dažādākus ēdienus un vairāk katrā ēdienreizē.

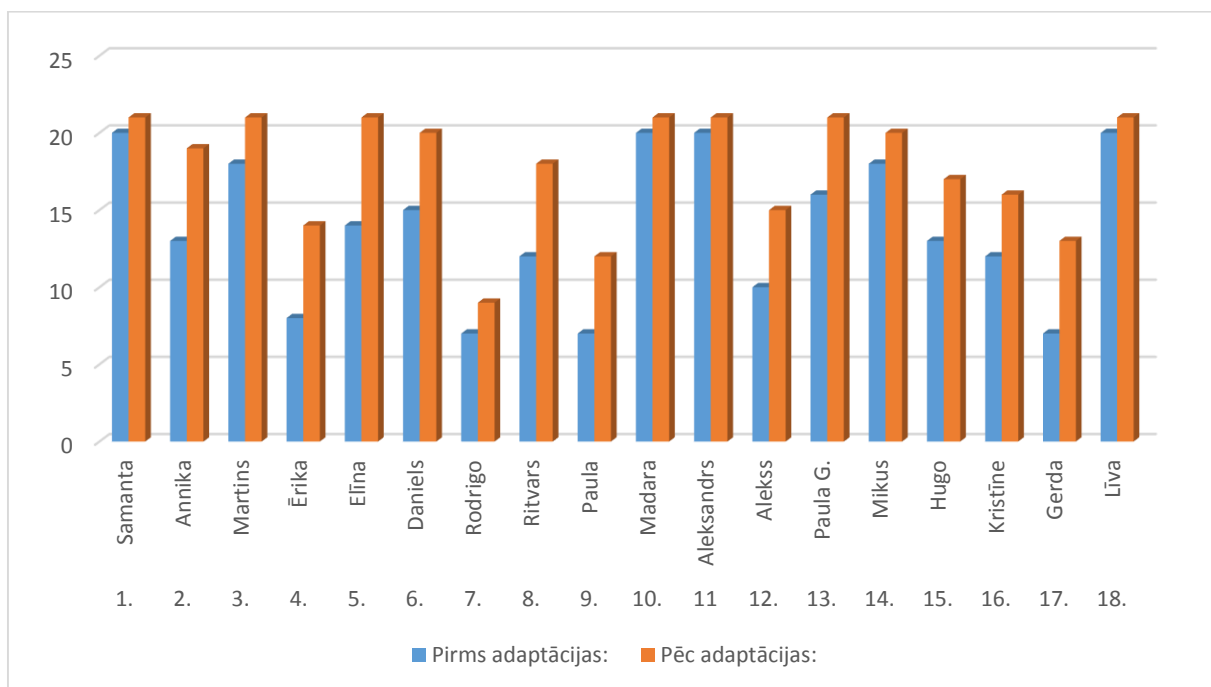
Hugo emocionālais stāvoklis ir uzlabojies, bet brīžiem gadās nedaudz pačinkstēt. Hugo ir atradis sev jaunus draugus, ar kuriem patīk spēlēt, tāpēc šobrīd vairāk laika pavada kopā ar bērniem, nevis pedagogu. Ēd un guļ krietni labāk nekā tas bija sākumā.

Kristīnes emocionālais stāvoklis ir manāmi uzlabojies. Meitene jau ir daudz atvērtāka pret visiem, kā arī nedaudz vairāk runājas ar citiem bērniem. Ļoti patīk iesaistīties aktivitātēs un nodarbībās, kā arī drošāk atbild uz pedagoga uzdotajiem jautājumiem. Ar bērniem kontaktējas labi, tomēr joprojām labāk patīk spēlēt vienai. Meitene guļ krietni mierīgāk, kā arī sākusī ļoti labi ēst, par ko pašai ir prieks, jo saprata, cik visi ēdieni ir garšīgi.

Gerdai adaptācijas process bija grūts, un meitene vēl joprojām nevar iejusties grupā. Nav interese spēlēt ar bērniem. Nevēlās piedalīties nodarbībās, tāpēc bieži vien aiziet viena

sēdēt pie galda, un spēlēt galda spēles vienatnē. Ļoti grūti pierunāt iet gulēt, jo viņa vēlas sēdēt, nevis gulēt gultā. Mazāk raud, bet tāpat nejūtas labi, tāpēc bieži vien ir manāmi satraukta. Ēd biežāk un labāk, taču joprojām ar to ir lielas problēmas.

Līvas emocionālais stāvoklis ir tikai uzlabojies, un meitene grupā jūtas ļoti labi. Vienmēr ir labā un pozitīvā noskaņojumā. Viņa ir ļoti draudzīga arī ar puisiem, tāpēc ik pa laikam spēlējās kopā ar mašīnām. Meitene ir ļoti gudra un apķērīga, tāpēc ātri apgūst jaunas lietas, kas viņai liek justies vēl pārliecinātākai par sevi. Ēšana joprojām nesagādā nekādas problēmas, kā arī ar prieku ir pagulēt, lai varētu atpūsties, un pēctam atkal ar interesi darboties grupiņā.

2.2. diagramma Bērnu adaptācijas rādītāju salīdzinājumi pētījuma sākumā un beigās

Analizējot 2.2. diagrammā redzamos datus, ir redzams, ka bērnu adaptācijas process ir būtiski uzlabojies. Protams, katrs bērns ir atšķirīgs, kāds var ātri un mierīgi pielāgoties jaunajai videi, bet kādam tas ir liels izaicinājums un stress. No 18 bērniem, 9 bērniem adaptācijas process bija ļoti veiksmīgs un pozitīvs. Bērni grupā jūtas pozitīvi un labi. Izzuda stresa un baiļu sajūta. Praktiski visi bērni sasniedza 3 balles visos kritērijos.

Tālāk sekoja 4 bērni, kuriem minētajos kritērijos bija tikai pāris vidējās atzīmes jeb 2 balles. Šiem bērniem ir manāmi uzlabojies emocionālais stāvoklis adaptācijas laikā. Bērni bez

asarām apmeklē pirmsskolas izglītības iestādi, kas ir ļoti pozitīvi. Labprāt iesaistās nodarbībās un aktivitātēs.

Nedaudz sarežģītāk adaptācijas process noritēja 3 bērniem, kuri nevarēja tik ātri pierast pie jaunās vides, taču kopumā tie jau sāka justies daudz drošāk, piedalījās nodarbībās un aktivitātēs. Bērni ir atraduši sev jaunus draugus, ar kuriem tiem patīk spēlēties. Tomēr dažkārt šiem bērniem ir vēlme pabūt un paspēlēties vieniem, piemēram, spēlējot visvienkāršākās galda spēles, kurās nav nepieciešami spēļu biedri. Bērniem emocionālais stāvoklis ir manāmi uzlabojies, taču to vēl var pamatīgi uzlabot. Ik pa brīdim bērnam uznāk skumjas, kam var sekot arī raudāšana, taču bērnus šādās situācijās jau ir vieglāk nomierināt.

Visgrūtāk adaptācijas laikā bija 2 bērniem, kuri vēl joprojām nevar pielāgoties jaunajai videi. Bērniem ir liels stress un baiļu sajūta. Tie nevēlās komunicēt ne ar bērniem, ne ar pedagogiem, kā arī nevēlās piedalīties nodarbībās. Bērni ir ļoti noslēgti sevī, tāpēc nelaiž nevienu sev tuvumā. Daudz mazāk raud, bet adaptācijas process tāpat vēl turpinās.

2.3. Pētījuma rezultātu analīze

Katrs bērns ir atšķirīgs, tāpēc arī katram ir sava pieredze un zināšanas. Adaptācijas laiks katram bērnam norit atšķirīgi, arī tā ilgums ir dažāds. Taču iesaistīšanās pedagoģiskajā procesā sākumā ir emocionāli saspringts laiks ikvienam bērnam, neatkarīgi no tā, vai bērns to izrāda vai nē. Sākumā katrs bērns pārdzīvo emocionālu diskomfortu.

Adaptācijas procesam pirmsskolas izglītības iestādē ir ļoti liela nozīme, jo tas veido pozitīvu attieksmi un palielina pirmsskolas izglītības iestādes un vecāku sadarbību, kā arī nodrošināšana bērna sekmīgu attīstību. Sākot apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādi, bērna pirmais un svarīgākais uzdevums ir pielāgoties jaunajai videi.

Adaptācija ir pielāgošanās jaunajai situācijai, prasībām un noteiktiem apstākļiem. Tā ir satraucoša, jo bērnam daudz kas ir nezināms. Pat tad, ja apkārtējie apstākļi ir bērna vajadzībām pilnībā atbilstoši, ir nepieciešamas vairākas nedēļas vai pat pāris mēneši, lai bērns pilnībā pielāgotos jaunajiem apstākļiem jaunajā un nepazīstamajā vidē, kurā ir jauni un nezināmi noteikumi.

Bērna adaptācijas laikā, pedagoga un ģimenes kopējais uzdevums ir veicināt bērna sekmīgu adaptāciju: veidot emocionāli pozitīvu vidi grupā, sekmēt bērna saskarsmi ar grupas

biedriem un pedagogiem, kā arī palīdzēt bērnam atrast savu vietu grupas kolektīvā. Tieši no vecāku un pedagogu kopējā darba ir atkarīga bērna tālākā attīstība un adaptācija.

Pētījumā tika izskatīti jautājumi par to, kā pirmsskolas izglītības iestāde un bērna ģimene var sadarboties, lai veicinātu bērnu adaptāciju, kā arī ātrāku un bezrūpīgāku bērnu pielāgošanos pirmsskolas izglītības iestādes nosacījumiem un režīmam. Sadarbības mērķis ir veidot uzticīgas attiecības starp bērniem, vecākiem un pirmsskolu.

Pētījuma ietvaros veiktā praktiskā darba rezultāti parādīja, ka pirmsskolas un ģimenes sadarbības rezultātā, gan vecāku, gan pedagogu uzskati kļuva elastīgāki. Vecāki ne tikai kļuva par novērotājiem, bet arī par notikušā procesa aktīviem dalībniekiem. Šādā veidā pirmsskolas un ģimenes sadarbība veicina bērnu adaptāciju pirmsskolas izglītības iestādē.

Veicot darbu tika izdarīti vairāki secinājumi:

- Veiksmīga un pozitīva vecāku un pedagoga sadarbība veicina bērna attīstību un sekmē adaptācijas procesu. Vecāku un pedagogu kopējais uzdevums ir palīdzēt bērnam pēc iespējas vieglāk un ātrāk pierast pie jaunās dzīves pirmsskolas izglītības iestādē.
- Visefektīvākā un patīkamākā aktivitāte pirmsskolas vecuma bērniem ir rotaļa, jo šādi vienkārši un ātri tiek apgūtas jaunas lietas un pārvarētas dažādas problēmas.
- Jebkura mērķtiecīgi izstrādāta programma, kas veicina bērnu attīstību, ietekmēs bērna pašapziņas veidošanos.
- Adaptācijas process bērnam ir atkarīgs no vairākiem faktoriem, kā piemēram, no ģimenes atbalsta un audzināšanas stila, no bērna attīstības līmeņa, kā arī no pedagoga profesionalitātes līmeņa.
- Katrs bērns savā ziņā ir atšķirīgs, tāpēc arī adaptācijas process katram bērnam notiek individuāli.
- Mūsdienās izmanto dažādas pirmsskolas izglītības iestādes un bērna ģimenes sadarbības formas, kā piemēram, bērna ģimenes apmeklēšana, atvērto durvju diena, pārrunas, konsultācijas, praktiskie semināri, vecāku sapulces un konferences. Par piemērotāko sadarbības veidu lielākā daļa vecāku izvēlējās vecāku sapulces un pārrunas.
- Organizējot sadarbību, ir svarīgi izvairīties no formālās pieejas. Pareizi organizēta sadarbība ļauj noskaidrot bērna adaptācijas problēmas un labākos risinājumus tām.
- Kustību rotaļa ir efektīva nodarbība, kas palīdz bērnam iejusties pirmsskolas izglītības iestādē, kā arī palīdz bērnam veiksmīgi pielāgoties jaunajiem apstākļiem un videi.

Pētījuma sākumā tika aptaujāti bērnu vecāki ar mērķi atvieglot bērnu adaptāciju un veidot sadarbību ar vecākiem. Anketā tika iekļauti autores svarīgākie jautājumi par bērniem, lai izprastu katra bērna individuālās prasmes, rakstura pazīmes, komunikācijas spējas, kā arī bērna un ģimenes sadarbību. Anketas rezultātu analīze sniedza noderīgu informāciju pedagogam, jo tā uzreiz varēja izprast katra bērna spējas un vajadzības, kā arī ļāva uzlabot adaptācijas procesus pirmsskolas izglītības iestādē.

Analizējot vecāku atbildes, tika secināts, ka lielākā daļa vecāku uzskata, ka viņa bērna komunikācijas spējas gan ar citiem bērniem, gan ar pieaugušajiem ir labas vai daļēji labas, jo tikai četrus bērnu vecāki atzīst, ka viņu bērniem ir grūtības ar komunikāciju, jo bērni nav pieraduši pie citu cilvēku kompānijas. Lielākā daļa atzīst, ka mūsdienās ir liela problēma ar tehnoloģiju izmantošanu, jo bērniem labāk patīk spēlēt spēles uz mobilā telefona vai planšetdatora, kā arī skatīties televizoru, nevis spēlēties ar mantām. Tikai 8 bērni aktīvi spēlējas vai spēlējas atrodies vecāku tuvumā. Runājot par ēšanas paradumiem, gandrīz visi vecāki atzīst, ka viņu bērni ēd labi, bet viņi ir pieraduši pie tā, ka viņi paši var izvēlēties ko ēdīs, jo mājās ir plaša ēdiena izvēle. Tāda pati situācija ir arī ar gulēšanu, jo visi bērni savās mājās jūtas labi un droši, tāpēc nav nekādu problēmu ar miegu. Liela daļa vecāku atzīst, ka mājās bērni runā daudz un diezgan saprotami, tikai daži no bērniem, izejot ārpus mājas, kļūst nedaudz kautrīgāki un runā mazāk. Bet ir arī 4 bērni, kuri pat mājās runā maz vai nesaprotami. Visi vecāki atzīst, ka viņiem ir kopīgas nodarbes ar bērnu, piemēram, bieži iet pastaigās, spēlē galda spēles vai nodarbojas ar aktivitātēm. Runājot par bērnu labajām un sliktajām īpašībām, vecāki visvairāk pieminēja, ka bērni ir draudzīgi un zinātkāri. 9 no vecākiem uzrakstīja, ka viņu bērniem patīk komunicēt un spēlēties ar citiem bērniem. No sliktajām īpašībām 6 vecāki pieminēja, to, ka bērni dažreiz mēdz atņemt vai nedalīties ar mantām, ar citiem bērniem.

No vecāku atbildēm var secināt, ka bērni mājās jūtas daudz drošāk un tiem nav nekādu problēmu ar komunikāciju, ēšanu un gulēšanu, jo tā ir viņu pierastā vide, tāpēc pirmsskolas izglītības iestādē var rasties mazākas vai lielākas problēmas adaptācijas periodā, tāpēc tam ir jāpievērš īpaši lielu uzmanību, lai bērni justos labi un droši, lai ātrāk pierastu pie jaunās vides.

2.4. Metodiskie ieteikumi vecākiem un pedagogiem

Ieteikumi pedagogiem:

- Pedagogam ir svarīgi pārzināt katra grupas bērna individuālās attīstības īpatnības un vajadzības pēc saskarsmes. Iesaistot bērnus dažādās aktivitātēs, ir jāņem vērā bērnu vēlmes un intereses.
- Pedagogam ir jāveido pozitīvu un bērnam draudzīgu vidi.
- Pedagoga uzdevums ir izveidot darbības programmu savai bērnu grupai, ņemot vērā bērnu individuālās attīstības īpatnības.
- Pedagogam jāsadarbojas ar bērnu vecākiem, kā arī jāiesaista tie pirmsskolas izglītības iestādes aktivitātēs.
- Pedagogam ir jābūt bērna draugam un paraugam, kā arī vienmēr jābūt priecīgam, pozitīvam, smaidīgam, labam, saprotošam un radošam.

Ieteikumi vecākiem:

- Vecāku iesaistīšanās pirmsskolas izglītības iestādes aktivitātēs sniedz pozitīvu emocionālo pārdzīvojumu gan bērniem, gan pedagogiem.
- No vecāku puses bērnam ir jājūt, ka vecāki viņu mīl, ka viņš ir svarīgs un var justies droši gan mājās, gan pirmsskolas izglītības iestādē.
- Lai vecāki celtu bērnu pašapziņu, vecākiem ir jāuzsmaida, jāsamīļo, jāuzklausa, jādalās piedzīvojumos, jūtās un interesēs, kā arī jāaicina bērnu izteikt savas domas un pa dienu pieredzēto. Bērnam ir jājūt un jāsaprot, ka tas ir mīlēts un piederīgs savai ģimenei.
- Vecākiem katru dienu ir jāvelta vismaz 30 minūtes sarunai (dialogam) ar bērnu.
- Vecāku pienākums ir būt visur un vienmēr sava bērna paraugam, lai bērnam būtu kam līdzināties.

Galvenais pirmsskolas izglītības iestādes pedagoga un bērna ģimenes uzdevums ir mērķtiecīgi organizēt bērna dzīvi pirmsskolas izglītības iestādē, ļaujot adaptācijas procesam ritēt mierīgi, lai bērns varētu veiksmīgi pielāgoties jaunajiem apstākļiem, kā arī veidot pozitīvu attieksmi pret bērnudārzu un pilnveidotu saskarsmes spējas ar vienaudžiem un pieaugušajiem. Nodrošinot ātru un efektīvu informācijas apmaiņu starp pedagogiem un bērnu vecākiem, ir iespējams nodrošināt lielāku informācijas apjomu par bērna adaptācijas gaitu, kas par palīdzēt turpmākā bērna attīstībā.

LITERATŪRAS AVOTU SARAKSTS

- 1) Dzintere, D. (2002). Bērns kā individualitāte pirmsskolas izglītības iestādē. Rīga: SIA Izglītības soļi
- 2) Dzintere, D. (1984). Rotaļa un darbs bērnudārzā, Rīga: „Zvaigzne”
- 3) Flaumane, A. (2009). Bērns mācās no dzīves, Pirmsskolas izglītība.
- 4) Gailuma, S. (2002). Mazbērna adaptācijas īpatnības pirmsskolas izglītības iestādē. Rīga: SIA Izglītības soļi.
- 5) Kušnere, I. (2011). Punktiņš, punktiņš, komatiņš. Attīstošās spēles bērniem, Rīga: SIA “J.L.V”
- 6) Lapiņa, L. , Ļubkina V. (2008). Pašapziņas attīstīšana pirmsskolas iestādes bērna un skolotāja saskarsme procesā, Rēzekne
- 7) Pitamika, M. (2009). Spēles bērniem .Montesori spēles un nodarbes mazuļiem un bērniem. Rīga: Apgāds „Valters un Rapa”
- 8) Plaude, I. (2003). Sociālā pedagoģika., Izdevniecība „Raka”
- 9) Romenkova, V. (1997). Rotaļu attīstība. Izdevniecība “Vārti”
- 10) Škuškovnika, D. (1998). Rīt uz dārziņu. Pirmsskolas izglītība.
- 11) Špona, A. (2001). Audzināšanas teorija un prakse, Izdevniecība “Raka”
- 12) Vecgrāve, A. (1996). Kā man saprast manu bērnu. Rīga: Zvaigzne ABC
- 13) Кирюхина, Н. (2005). Организация и содержание работы по адаптации детей в ДООУ. Москва: Айрис-пресс.
- 14) Логинова В.И., Саморукова П.Г. (1988). Дошкольная педагогика, Москва, Просвещение
- 15) Лямина, Г. (1981). Воспитание и развитие детей раннего возраста. Пособие для воспитателей. Москва: Просвещение.
- 16) Маленкова, Л. (2004). Педагоги, родители, дети (воспитателю, классному руководителю о работе с родителями). Москва: ТОО “ИнтелТех”.
- 17) Печора, Голубева, Пантюхина (2004.) Дети раннего возраста в дошкольных учреждениях, Издательство Владос
- 18) Жердева, Е. (2007). Дети раннего возраста в детском саду (возрастные особенности, адаптация, сценарии дня). Ростов н/Д: Феникс.
- 19) Смирнова, Е.(2000). Особенности общения с дошкольниками. Москва: Издательский центр «Академия».

- 20) Rukmane, A. (2017). Adaptācija pirmsskolas izglītības iestādē
<http://marzemite.lv/sakums/jaunumi/item/4-lorem-ipsum-dolor-sit-amet-consectetur-adipiscing>
- 21) Пьянзина, О. В. (2017). Успех взаимодействия детского сада с семьей – в открытости ДОУ для родителей.://xn--i1abbnckbmcl9fb.xn--p1ai/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8C%D0%B8/592850/
- 22) Дроботова, Я. А. (2017). Особенности работы с семьей в период адаптации ребенка к ДОУ <http://xn--i1abbnckbmcl9fb.xn--p1ai/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8C%D0%B8/596931/>

PIELIKUMI

1.pielikums

APTAUJAS ANKETA VECĀKIEM

Cien. Vecāki!

Es esmu Latvijas Universitātes 3.kursa studente, tāpēc, kvalifikācijas darba ietvaros, veicu pētījumu par pirmsskolas izglītības iestādes bērnu adaptācijas veicināšanu. Viens no svarīgākajiem uzdevumiem ir no paša sākuma uzzināt katra bērna individuālās rakstura īpašības. Lūdzu Jūs atbildēt uz sekojošajiem jautājumiem, kas palīdzēs iegūt vairāk informācijas par Jūsu bērnu, kas palīdzēs sekmēt adaptācijas procesu.

Pateicos par atsaucību!

Bērna vārds, uzvārds: _____

Vecums: _____

1) Kā Jūs vērtējat sava bērna komunikācijas spējas ar citiem bērniem un pieaugušajiem?

- Labi;
- Daļēji;
- Sliki.

2) Kā Jūsu bērns pavada brīvo laiku mājās?

- Aktīvi rotaļājas;
- Negribīgi rotaļājas, neatiet no vecākiem;
- Skatās televizoru vai izmanto viedierīces.

3) Kā Jūs vērtējat sava bērna ēšanas paradumus?

- Ēd ļoti labi;
- Ēd izvēlīgi;
- Ēd slikti.

4) Kā Jūs vērtējat sava bērna gulēšanas paradumus?

- Guļ ļoti labi, ātri aizmieg;
- Dažkārt ilgi aizmieg;
- Negribīgi iet gulēt vai guļ neilgu laiku.

5) Kā Jūs vērtējat sava bērna runas spējas?

- Runā brīvi un saprotami;
- Runā maz;
- Runā nesaprotami.

6) Vai Jums ir kopīgas nodarbes ar bērnu?

- Jā: _____
- Nē;

7) Nosauciet sava bērna labās un sliktās īpašības:

23) _____

GALVOJUMS

Es, _____

apliecinu, ka darbs izstrādāts atbilstoši zinātniskās ētikas principiem.

Darbā izmantotā literatūra u. c. avoti norādīti literatūras u. c. avotu sarakstā.

Dažāda veida informācijai (atziņām, citātiem, attēliem, tabulām u. c.), kas iegūta no minētajiem avotiem, pētnieciskajā darbā un tā pielikumos norādītas atsauces.

Darba autors

(vārds, uzvārds)

(paraksts)

Datums:

IZZIŅA PAR AIZSTĀVĒŠANU

Kvalifikācijas darbs / Bakalaura darbs / Diplomdarbs / Maģistra darbs izstrādāts
(atbilstošo pasvītrot)

Latvijas Universitāte _____
(fakultāte)

Ar savu parakstu apliecinu, ka darbs izstrādāts patstāvīgi.

Darba autors _____
(vārds, uzvārds, paraksts)

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai.

Darba zinātniskais vadītājs

(akadēmiskais amats, zinātniskais grāds, vārds, uzvārds, paraksts)

Kvalifikācijas darbs / Bakalaura darbs / Diplomdarbs / Maģistra darbs aizstāvēts

Pārbaudījuma komisijas 20__ .gada _____ sēdē, protokola Nr. _____,

vērtējums _____
(vērtējums) (vērtējums vārdiem)

Valsts pārbaudījuma
komisijas priekšsēdētājs _____
(akadēmiskais amats, zinātniskais grāds, vārds, uzvārds)

(paraksts)

